

การจัดทำเป็นงานเพื่อใช้ประโยชน์จากภาพ

ความสำคัญของภาพ

ภาพมีความสำคัญต่อการจัดเก็บเพื่อให้บริการในห้องสมุดนอกเหนือไปจากวัสดุประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะภาพมีความหมายในตัวของมันเอง เป็นเครื่องมือสื่อสารสากลที่ชนทุกชาติทุกภาษาเข้าใจและสัมผัสความจริงใคควยตายตาของตนเอง¹ หลุยส์ ชอร์ (Louis Shores) กล่าวว่า "ภาพเพียงภาพเดียวคือเท่ากับคำพูดล้านคำ"² ซึ่งตรงกับความหมายของสุภาษิตจีนที่ว่า "ภาพเพียงภาพเดียวมีความมากกว่าคำพูดพันคำ"³ ทั้งนี้เพราะภาพอธิบายความหมายในตัวอยู่แล้ว ผู้ดูจะเกิดความเข้าใจโดยไม่ต้องพูดหรือเขียนอธิบายมาก การดูภาพเพียงภาพเดียวจึงเท่ากับอ่านหนังสือที่มีผู้แต่งไว้เป็นเล่ม ๆ ดังที่ เทอจีเนฟ (Turgenev) ใคกล่าวไว้ว่า "ข้าพเจ้าดูภาพเพียงขณะหนึ่ง เท่ากับว่าใคอ่านหนังสือไปแล้วหลายหน้าที่เดียว"⁴

¹ Edgar Dale, Audiovisual Methods in Teaching (3d ed., New York: Holt, Rinehart and Winston, 1969), p. 430.

² Louis Shores, "The World of Graphics," Instructional Materials (New York: The Ronald Press Company, 1949), p. 190.

³ John Bartlett, Familiar Quotations (14th ed., Boston: Brown and Company, 1968), p. 149.

⁴ Ibid., p. 688.

ภาพจัดว่าเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่มีค่า การบันทึกภาพประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็เสมือนกับบันทึกเวลาที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นด้วย ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นสิ่งเตือนความจำเท่านั้น ภาพที่บันทึกไว้อังสามารถถ่ายทอดเหตุการณ์เหล่านั้นให้ผู้อื่นได้ทราบอีกด้วย เช่น ภาพที่เกี่ยวข้องกับการสงครามในอดีต อาจจะเป็นประโยชน์แกหน่วยราชการทหารในการสอบคนสถานที่ที่เกิดสงคราม และภาพสงคราม ภาพเดียวกันนี้อาจจะเป็นประโยชน์สำหรับบุคคลอื่น ๆ เช่น จิตรกร นักสะสมภาพ นักเขียน นักออกแบบภาพโฆษณา ในการหาข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือเป็นแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน⁵ ภาพสงครามภาพนี้จึงกลายเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่มีประโยชน์ต่อสังคม

ในปัจจุบัน ภาพมีความสำคัญในทุกสาขาวิชา ครูอาจารย์ใช้ภาพเป็นส่วนประกอบในการสอนวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความเข้าใจใคดียิ่งขึ้น วงการอุตสาหกรรม หนังสือใช้ภาพเป็นส่วนประกอบในหน้าหนังสือหรือหนังสือพิมพ์เพื่ออธิบายข้อความหรือเรื่องราวให้แจ่มชัดขึ้น ข้อความทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขมาก ๆ หากใช้แผนภาพ แผนภูมิ หรือแผนสถิติแสดง ผู้อ่านจะเข้าใจใคง่ายกวากการแสดงด้วยตัวเลขล้วน ภาพเป็นสิ่งที่บันทึกเรื่องราวในอดีตและเปิดเผยเรื่องราวในอนาคต⁶ ภาพโฆษณามีบทบาทสำคัญในวงการธุรกิจ ภาพที่มีคุณค่าทางศิลปะ ให้ความจรรโลงใจแก่ผู้พบเห็น ภาพจัดเป็นวัสดุอุปกรณ์การศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดรวมไว้ในศูนย์วิชาการ⁷

⁵Romana Javits, "Images and Words," Wilson Library Bulletin, XVIII (November, 1943), 217.

⁶Edgar Dale, Display for Learning: Making and Using Visual Material (New York: Dryden Press, 1957), p. 55.

⁷Louis Shores, Instructional Materials; An Introduction for Teachers (New York: The Ronald Press Company, 1960), pp.11-2.

การใช้ประโยชน์จากภาพ

การใช้ประโยชน์จากภาพมีนานาประการ ที่สำคัญควรแก่การกล่าวถึง ได้แก่ การใช้ประโยชน์ทางด้านการศึกษา, อุตสาหกรรมผลิตหนังสือ สื่อสารมวลชน วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศิลปะ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ด้านการศึกษา

ในการเรียนการสอนทุกระดับ ภาพมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ภาพช่วยใหญ่สอนอธิบายย่อยลง และช่วยใหญ่เรียนเข้าใจบทเรียนได้แจ่มแจ้งและรวดเร็วขึ้น โดยที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางภาษามากนัก ทั้งนี้เพราะภาพมีลักษณะเป็นภาษาสากลไม่ว่าผู้เรียนจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กก็จะสามารถแปลความหมายของภาพไต่ถามกว่าการอ่านหนังสือหรือวัสดุชนิดอื่น ๆ

สมัยกรีกโบราณมีการใช้วัสดุประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมืองคนสำคัญ ๆ ของกรีกและโรมันได้เห็นความสำคัญของทัศนวัสดุในการสอน ซีเซโร (Cicero) เป็นผู้หนึ่งที่เห็นควมกับการใช้ภาพเพื่อช่วยความจำเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม นักปราชญ์อีกท่านคือ โคเมนีอุส (Comenius) ได้พยายามใช้วัสดุประกอบการสอนอย่างจริงจังจนใคร่บ่เกียรติว่าเป็นบิดาของสื่อทัศนศึกษา โคเมนีอุสได้เขียนหนังสือสำคัญยิ่งทางด้านสื่อทัศนศึกษา ชื่อ Orbis Pictus พิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1658 (พ.ศ. 2201) จัดเป็นหนังสือแบบเรียนทางทัศนศึกษาเล่มแรก ซึ่งใช้ภาพเป็นหัวใจในการสอน มีภาพประกอบถึง 150 ภาพ⁸

⁸ สุนันท์ จุฑะศร, "การวิเคราะห์ความสำคัญของภาพประกอบหนังสือแบบเรียนที่มีต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสื่อทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509) (อัครสำเนา), หน้า 1 - 2.

หัวใจของการศึกษาอยู่ที่การเรียนการสอน นักการศึกษาทั้งหลายยอมรับว่าการเรียนการสอนโดยใช้วัสดุทัศนอุปกรณ์เข้ามาประกอบนั้นเป็นรากฐานของการเรียนรู้ที่ดี⁹ ของสมาคมประเภทต่าง ๆ ในปัจจุบันตระหนักว่าวัสดุทัศนอุปกรณ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงานการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายที่ประสงค์ได้¹⁰ ดังที่สมาคมห้องสมุดอเมริกันโลกดาวไวว่า

...นอกจากหนังสือแล้ว วัสดุประเภทอื่นกำลังจะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในห้องสมุด วัสดุทัศนศึกษาใหม่ ๆ เช่น फिल्म 16 มม. फिल्मสตริป สไลด์ วัสดุพิพิกภัณฑ์ วิทยุ จานเสียง ภาพ แผนที่ และวัสดุที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์อื่น ๆ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะส่งเสริมให้สภาพการเรียนดีขึ้น บรรณารักษควร จะรู้จักเครื่องมือและวัสดุเหล่านี้ทั้งการ รักษาและส่งเสริมการใช้...¹¹

ภาพมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นอุปกรณ์ทัศนอุปกรณ์ชนิดหนึ่งที่ประกอบกรเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ภาพศิลปะ ภาพถ่าย และภาพการ์ตูน มีบทบาทต่อการศึกษามากยิ่งขึ้น¹²

⁹เป็รื่อง กุมุท, "วัสดุทัศนวัสดุกับสื่อความหมาย," วารสารอุปกรณ์การศึกษา 4 (พฤศจิกายน - ธันวาคม, 2508), 33.

¹⁰Emanuel T. Prozano, Audiovisual Media and Libraries (Colorado: Libraries Unlimited, 1972), p. 9.

¹¹American Library Association, School Libraries for Today and Tomorrow (Chicago: American Library Association, 1945), pp.23-4.

¹²Louis Shores, Instructional Materials... loc. cit.

ภาพสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้หลายสาขาวิชา ในการสอน วิชาสังคมศึกษา ทัศนคติ คนตรี และชีววิทยา ภาพจะเป็นอุปกรณ์ประกอบการสอนได้เป็นอย่างดี และใช้แทนของจริงเมื่อไม่สามารถหาของจริงใหญ่เรียนรู้ได้¹³

ประโยชน์ของการใช้ภาพในการเรียนการสอน พอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เพื่อส่งเสริมความสนใจในการเรียนรู้ ในการเตรียมการสอน การใช้ภาพ ประกอบจะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นสำหรับการ เรียนรู้วิชาใหม่ๆ เช่น การใช้ภาพแสดงความเป็นอยู่ของชาวเขา จะทำให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อการ ติดตามเรื่องราวของชาวเขาในแง่ต่าง ๆ เช่น สภาพที่อยู่อาศัยของชาวเขา การดำรง ชีวิต ว่าที่แท้จริงมีสภาพเป็นอย่างไร แต่การให้เด็กนักเรียนดูภาพ เพื่อส่งเสริมความ สนใจในการเรียนรู้ ผู้สอนควรเน้นให้เด็กเห็นความสำคัญของภาพในส่วนที่ครูผู้สอนต้อง การเน้น และอย่าไปแปลความหมายของภาพให้ผิดไปจากความจริง¹⁴

2. เพื่ออธิบายคำให้เข้าใจแจ่มชัดขึ้น ภาพมีประโยชน์ต่อการอธิบายคำและ ความหมายโดยไม่ต้องอธิบายให้ยาว เช่น ถ้าสอนเรื่องสัตว์ปีกคำบรรพ์ หากเด็กถามว่า ไคโนเสาร์ มีรูปร่างขนาดไหน แปลกอย่างไร แล้วเด็กจะทราบคำตอบได้อย่างไร ถ้าครู ผู้สอนให้ดูภาพไคโนเสาร์

3. เพื่อขจัดความเข้าใจผิด ภาพจะช่วยขจัดความเข้าใจผิดที่เด็กคิดว่าจะเป็น ไปตามที่เด็กได้รับการบอกเล่า เช่น ถ้าเด็กได้เห็นภาพนกกระเจิบ เด็กจะรู้ว่านกกระเจิบ

003549

¹³ Edgar Dale, Audiovisual Methods in Teaching, op. cit., p. 439.

¹⁴ Kral U. Smith and Margaret Foltz Smith, Cybernetic Principles of Learning and Education Design (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1966), p. 347.

มีรูปร่างและลักษณะเป็นอย่างไร โดยที่ถ้าเด็กไม่เคยเห็นภาพมาก่อน อาจจะนึกถึงนก กระจิวว่ามีรูปร่างลักษณะเป็นอย่างไร

4. เพื่อส่งเสริมการอ่านหนังสือ การอ่านหนังสือที่มีภาพประกอบจะช่วยให้เด็กอ่านหนังสือใคร่เรื่องขึ้น และสนใจที่จะอ่านหนังสือเพิ่มเติม

5. เพื่อช่วยในการค้นคว้าและเตรียมรายงาน รายงานโดยนั่งเขียนแต่เพียงอย่างเดียว ทำให้ขาดรายละเอียด เมื่อได้ใช้ภาพมาช่วยในการเขียนจะทำให้เกิดความคิดในสิ่งที่กำลังเขียน การได้ดูภาพจากวารสารและอนุสารต่าง ๆ เช่น อนุสาร อ.ส.ท. ช่วยให้เด็กเกิดความสนใจในการค้นคว้าและเรียบเรียงรายงานที่ตนเองกำลังทำอยู่ได้อย่างไร และยังช่วยให้เกิดความคิดในการเปรียบเทียบสิ่งที่กำลังดูอยู่กับการสังเกตที่เคยพบเห็น เช่น การเปรียบเทียบภาพลักษณะภูมิประเทศของตนเองกับประเทศอื่น ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในความแตกต่างของลักษณะภูมิประเทศได้¹⁵ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกในการเตรียมรายงานได้อย่างสมบูรณ์

6. เพื่อช่วยในการอ่านบททวน หนังสือที่มีภาพประกอบย่อมทำให้นักเรียนสนใจในการอ่านมากกว่าหนังสือที่ไม่มีภาพประกอบ

จะเห็นได้ว่าภาพมีประโยชน์อย่างมากสำหรับการเรียนการสอนดังที่กล่าวมาแล้ว แต่การเรียนการสอนด้วยภาพนั้นไม่ได้นิยามความว่าให้ดูแต่เพียงภาพเท่านั้น ควรจะกระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักสังเกต เพื่อให้สมองของผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางด้านความคิดด้วย¹⁶ การใช้ประโยชน์จากภาพถึงจะบรรลุถึงเป้าหมายแห่งการเรียนการสอนอย่าง

¹⁵ Catherine M. Williams, Learning from Pictures (Washington, D.C., : National Education Association, 1968), p. 25.

¹⁶ Carlton W.H. Frickson and David H. Curl, Fundamentals of Teaching With Audiovisual Technology (2d ed., New York: Macmillan, 1972), p. 110.

แท้จริง

คานอุตสาหกรรมการผลิตหนังสือ

ในคานอุตสาหกรรมการผลิตหนังสือ ภาพมีประโยชน์ในการอธิบายเรื่องราวให้ชัดเจนและตกแต่งหนังสือให้สวยงาม ภาพประกอบมีทั้งภาพขาวดำและภาพสี สนั่น บั้ทมะทิน ไค้แบงภาพประกอบในหนังสือออกเป็น 2 ประเภท คือ ภาพถ่ายและภาพเขียน ภาพถ่าย ไค้แก ภาพที่ไค้จากการถ่ายรูปด้วยกล้อง ส่วนภาพเขียนนั้น ไค้แก ภาพที่เขียนขึ้นด้วยหมึกและสี เป็นรูปร่างและลักษณะตามที่ออกแบบ อาจเป็นภาพเหมือน ภาพจินตนาการ ภาพร่าง ภาพลอ แผนภาพ แผนภูมิ แผนสถิติหรือกราฟ ไซ้สำหรับตีพิมพ์ประกอบตัวพิมพ์เรียงในที่ที่เหมาะสม และจำเป็นตองไซ้¹⁷

ภาพประกอบในหนังสือเรียนมีความสำคัญอย่างมากตองการ เรียนการสอน ในการพิจารณาภาพประกอบในหนังสือแบบ เรียนจะตองคำนึงถึงขอเท็จจริงมากกว่าความงามทางคานศิลป์อยางเดียว นอกจากนี้ยังควรถองคำนึงถึงความสำคัญในหลาย ๆ คานประกอบควย เป็นตนวนา พัฒนาการในคานการรับรู้ (Perception) พัฒนาการในคานความคิดริเริ่มและสร้างสรรค¹⁸

คานสื่อสารมวลชน

ในระยะแรกการใช้ภาพถ่ายในหน้าหนังสือพิมพ์ถูกตองคานจากบรรณาธิการ เพราะเห็นว่าชาคความงามทางคานศิลป์ แต่เนื่องจากความสะดวกสบาย และความรวดเร็วในการถ่ายภาพ จึงทำให้การใช้ภาพถ่ายประกอบในหน้าหนังสือพิมพ์ได้รับความ-

¹⁷ สนั่น บั้ทมะทิน, การเรียงพิมพ์ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2513), หน้า 60.

¹⁸ สนั่น บั้ทมะทิน, เรื่องเดิม, หน้า 2.

นิยมต่อมา¹⁹

ปัจจุบัน ภาพมีบทบาทต่อกิจการหนังสือพิมพ์มาก ชาวใดที่มีภาพประกอบ ภาพนั้น ๆ จะเป็นข่าวในตัวเองที่บันทึกเหตุการณ์ที่ซึกแจ่งที่สุด ช่วยให้ความรู้สึกเป็นจริงแก่ผู้อ่าน ทั้งนี้เพราะภาพสามารถบรรยายลักษณะต่าง ๆ เช่น อริยาบถของบุคคลที่ตกเป็นข่าว ผู้อ่านหรือผู้ดูจึงเกิดความเข้าใจ และสิ่งที่คืออีกประการหนึ่งของภาพ คือ คนที่ไม่รู้นั้นสื่อก็สามารถเข้าใจเหตุการณ์ของชาวใด

ภาพที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ครอบคลุมเหตุการณ์ทุกเรื่อง นับตั้งแต่การเรียกร้องของกรรมกร และนิสิตนักศึกษา สภาพชีวิตของคนในระดับต่าง ๆ งานเลี้ยงหรือหรรพุ่มเพื่อไปจนกระทั่งถึงเหตุการณ์ในต่างประเทศ

ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ภาพประกอบในการบันทึกผลการค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น ภาพถ่ายลักษณะทางกรรมพันธุ์ ซึ่งถูกควบคุมโดยยีน ทำให้นักวิทยาศาสตร์สามารถศึกษาพฤติกรรมของยีนได้²⁰

ภาพถ่ายใต้อวกาศ ทำให้นักวิทยาศาสตร์สามารถค้นคว้าความลับได้จากท้องทะเลอันกว้างใหญ่ไพศาล

ภาพถ่ายจากดาวเทียม เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ภาพถ่ายทางอากาศแสดงให้เห็นรายละเอียดต่าง ๆ เช่น แสงสะท้อนจากถนน

¹⁹Renata V. Shaw, "Picture Professionalism, Part 1,"

Special Library, LXV (October-November, 1974), 421.

²⁰Joseph Kane Nattran, Famous First Facts (3d ed., New York: H.W. Wilson, 1964), p. 447.

ความขุ่นของน้ำ ลักษณะของกระแสน้ำ รายละเอียดของชายฝั่งทะเล แม่น้ำ ลำธาร ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาและจัดทำแผนที่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษาเปลือกโลก ตลอดจนการป้องกันประเทศ

ตำรวจใช้ภาพถ่ายในการสืบสวนคดีอาชญากรรมต่าง ๆ เช่น ศึกษาภาพสถานที่เกิดเหตุที่ถ่ายในสภาพแท้จริง เพื่อเป็นหลักฐานในการดำเนินคดี ศึกษาภาพรอยนิ้วมือ เพื่อสืบหาตัวผู้ร้าย เป็นต้น

ด้านศิลปะ

ภาพนอกจากจะบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีคุณค่าต่อการสื่อความหมายในด้านต่าง ๆ แล้ว ยังมีคุณค่าทางด้านศิลปะอีกด้วย โดยเฉพาะภาพศิลปะตัวจริงซึ่งวาดโดยศิลปินผู้มีชื่อเสียง มีความสำคัญและมีคุณค่าสูงต่อการจัดเก็บในหอศิลปะ หอแสดงภาพในพิพิธภัณฑ์

การชมนิทรรศการภาพเขียนและภาพถ่าย ผู้ชมจะเกิดความรู้สึกต่าง ๆ เกิดอารมณ์ร่วมไปกับภาพเหล่านั้น ศูนย์วัฒนธรรมเอเชียของยูเนสโก (Asian Cultural Centre for UNESCO) ได้จัดให้มีการประกวดภาพถ่ายและนำมาจัดแสดงนิทรรศการเคลื่อนที่ "ภาพถ่ายในเอเชีย" เพื่อสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของประชาชนในทวีปเอเชีย และเพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศในเอเชียให้มากยิ่งขึ้น²¹

ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ภาพถ่ายในอดีตจะเป็นเอกสารสำคัญสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา

²¹ สุตินิทรรศการเคลื่อนที่, "ภาพถ่ายในเอเชีย," 14 มกราคม - 14 กุมภาพันธ์ 2520 ณ หอมนิทรรศการหอสมุดแห่งชาติ ทาวาสูกรี, หน้า 1 - 8.

ของชาติ เช่น ภาพสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชนในชาติเมื่อร้อยปีล่วงมาแล้ว จะสะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการของชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของคนในปัจจุบันได้

ภาพที่เกี่ยวข้องกับการสงครามในอดีต อาจนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาสภาพของการสงคราม ได้เห็นถึงความผิดพลาด ความหายนะ เพื่อที่จะได้ป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้นอีกได้ ผู้ดูภาพก็เกิดความสะเทือนใจ เหมือนกับว่าได้เข้าไปร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย เช่น เมื่อดูภาพลูกระเบิดตก และภาพการทำลายล้างผลาญชีวิตของทหาร²²

การชุกแ่งโบราณวัตถุต่าง ๆ จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถ้าหากได้มีการถ่ายภาพโบราณวัตถุ โบราณสถานเหล่านั้นไว้ ภาพเหล่านี้จะอำนวยความสะดวกให้แก่ นักโบราณคดี ในการชุกแ่งให้คล้ายกับสภาพเดิมมากที่สุด ภาพจึงมีบทบาทสำคัญต่อการบูรณะปฏิสังขรณ์อาคารสถานที่ต่าง ๆ และเป็นประโยชน์ต่อการวางผัง เมืองในอนาคต ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ใช้ภาพร่างและภาพถ่ายทางสถาปัตยกรรม เข้าช่วยในการวางผัง เมืองและซ่อมแซมบูรณะอาคารสถานที่ในปัจจุบันให้มีสภาพคล้ายของเดิม²³

วิวัฒนาการในการจัดดำเนินงานภาพในงานต่างประเทศ

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การจัดทำเนื้องานภาพเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการให้บริการของห้องสมุดสมัยใหม่ โดยมีหลักฐานปรากฏว่า ในปี ค.ศ. 1952 (พ.ศ. 2495) สมาคมห้องสมุดเฉพาะ (The Special Library Association) จัดตั้งแผนภาพ

²²Romana Javitz, "Images and Words," op. cit., p. 220

²³U.S. Department of the Interior, National Park Service, The Historic American Buildings Survey (Washington D.C.,: National Park Service, 1973), p. 3.

ขึ้นเป็นแผนกหนึ่งของสมาคม²⁴ และในระยะเวลาเดียวกันนั้นหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ Rules for Descriptive Cataloging in the Library of Congress : Pictures, Designs, and Other two-Dimensional Representations เพื่อใช้เป็นคู่มือในการดำเนินงานภาพทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ ค.ศ.1890 (พ.ศ.2433) เป็นต้นมา ปรากฏว่ามีผู้เขียนบทความเกี่ยวกับการดำเนินงานภาพมากกว่า 200 เรื่อง²⁵

ห้องสมุดที่เริ่มต้นดำเนินงานภาพเป็นแห่งแรก และเป็นที่ยูจิกกันดี คือ ห้องสมุดประชาชนเดนเวอร์ (Denver Public Library) มลรัฐโคโรลาโด ห้องสมุดแห่งนี้เริ่มดำเนินงานภาพใน ค.ศ.1889 (พ.ศ.2432) โดยมี จอห์น คัตตัน ดานา (John Cotton Dana) บรรณารักษ์ในขณะนั้น เป็นผู้วางรากฐานการจัดดำเนินงานภาพ มาร์เซล ฟรีโบลท์ (Marcelle Frebault) โคกลาว่า

ในบรรดาความเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งใหม่ๆ ในวงการห้องสมุดนั้น จอห์น คัตตัน ดานา เป็นผู้ที่วางรากฐานในการดำเนินงานภาพ เขาสนใจและพยายามเผยแพร่คุณค่าของภาพทางคานศิลป์ และชักนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านการศึกษา โดยเริ่มที่เมืองเดนเวอร์ แล้วเผยแพร่ต่อไปยังเมืองสปริงฟิลด์ มลรัฐแมสซาชูเซต และแห่งสุดท้ายคือ เมืองนิวอาร์ค มลรัฐนิวเจอร์ซี... 26

²⁴Romana Javitz, "Picture Research," Special Libraries, XLIII (July-August, 1952), 209.

²⁵John Austin Parker, "A Brief History of the Picture Collection," Wilson Library Bulletin, XXX (November, 1955), 257.

²⁶Marcelle Frebault, "The Picture Collection of the Newark Public Library," Special Libraries, XXIII (July-August, 1932), 294.

ใน ค.ศ.1897 (พ.ศ.2440) มีการบริการภาพเคลื่อนที่เพื่อให้บริการจัดนิทรรศการภาพในโรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ ฮันนาห์ เจ. คาร์เตอร์ (Hannah J. Carter) กล่าวว่า บริการภาพเคลื่อนที่ในเมืองซีแอตเติล มลรัฐวิสคอนซิน และเมืองบริจฟอร์ด มลรัฐคอนเนคติกัต นั้นคงจะได้แนวความคิดมาจากประเทศอังกฤษ การบริการภาพเคลื่อนที่ส่วนใหญ่ให้บริการภาพศิลปะจำลอง (Art Reproductions) โดยให้บริการยืมควบคู่ไปกับบริการหนังสือ²⁷

ถึงแม้ว่า คานา จะได้เริ่มต้นให้แนวความคิดในการจัดดำเนินงานภาพ และบริการภาพเคลื่อนที่ในประเทศสหรัฐอเมริกาไว้แล้ว แต่ก็ยังไม่มีมาตรฐานใด ๆ กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินงานภาพ นอกจากกล่าวถึงสภาพการจัดดำเนินงานภาพในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ที่จัดเก็บภาพไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ที่ห้องสมุดประชาชนสปริงฟิลด์ มลรัฐแมสซาชูเซตส์ จัดเก็บภาพไว้ประมาณ 10,000 ภาพ²⁸ ต่อมาใน ค.ศ.1903 (พ.ศ.2446) มีหลักฐานว่าในการจัดดำเนินงานภาพนั้นเริ่มมีการฉีกภาพเพื่อให้บริการในห้องสมุด เช่น การฉีกภาพในห้องสมุดสถาบันแพรต (Pratt Institute Free Library)²⁹ และต่อมาใน ค.ศ.1904 (พ.ศ.2447) ผู้เขียนบทความกล่าวถึงประโยชน์ในการใช้หนังสือ การจัดหมู่หนังสือระบบดิวอี้ (Dewey Decimal System)

²⁷Hannah Johnson Carter, "Traveling Libraries of Illustrations," Library Journal, XXII (June, 1897), 293.

²⁸"Picture Collection," Public Libraries, V (June, 1900), 246.

²⁹Mary W. Plummer, "Pratt Institute Free Library," Public Libraries, VIII (March, 1903), 107.

เป็นคู่มือสำหรับให้เลขหมู่ภาพ³⁰

ใน ค.ศ.1910 (พ.ศ.2443) มีหนังสือชื่อ Modern American Library Economy รวบรวมโดยคานา พิมพ์ออกจำหน่าย มีบทหนึ่งเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานภาพ (The Picture Collection) ซึ่งคานากล่าวว่า จะนำมาใช้เป็นคู่มือในการจัดดำเนินงานภาพในห้องสมุดได้³¹ และหลังจากนั้นมา การจัดดำเนินงานภาพก็เริ่มแพร่หลายขึ้น โดยปรากฏว่าใน ค.ศ.1915 (พ.ศ.2458) มีการจัดดำเนินงานภาพในห้องสมุดต่าง ๆ ในเมืองบิงแฮมตัน รัฐนิวยอร์ก บอสตัน ชิคาโก³² เซนต์หลุยส์³³ และวอชิงตัน ดี.ซี.³⁴ ส่วนห้องสมุดประชาชน นูวาร์คได้จัดเก็บภาพมากกว่า 50,000 ภาพ และให้บริการภาพปีละ 1,400 ภาพ³⁵ ห้องสมุดแห่งนี้จึงนับว่าเป็นแห่งเดียวที่ใช้เวลาและเงินในการจัดหาและให้บริการยืมภาพอย่างแท้จริง³⁶ นอกจากนี้ใน ค.ศ.1920

---

³⁰ Ange V. Milner, "Cataloging Mounted Pictures," Public Libraries, IX (March, 1904), 115.

³¹ John Cotton Dana, The Picture Collection rev. by Marcelle Frebault (5th ed., New York: H.W. Wilson, 1943), p. 7.

³² "Picture for Circulation," American Library Annual, 1914-15 (New York: R.R. Bowker, 1915), pp. 221-2.

³³ "Newark Public Library Picture Collection," American Library Annual, 1915-16 (New York: R.R. Bowker, 1916), p. 83.

³⁴ Grace B. Finney, "The Picture Collection," Wilson Bulletin, 1 (March, 1920), 441.

³⁵ "Newark Public Library Picture Collection," loc. cit.

³⁶ "Picture Collections," Library Journal, XL (June, 1915), 450.

(พ.ศ.2463) วารสาร Wilson Bulletin ได้ลงข้อความอภิปรายหลายหน้าเกี่ยวกับ
 กับการให้บริการ รวมทั้งบรรณานุกรมหนังสือ 30 เรื่อง เกี่ยวกับการใช้ภาพใน
 โรงเรียน³⁷

ใน ค.ศ.1926 (พ.ศ.2469) มีบทความในวารสาร Library Journal
 กล่าวถึงการสำรวจการจัดดำเนินงานภาพ โดยการส่งแบบสอบถามไปยังห้องสมุด
 ประชาชนที่มีจำนวนหนังสือมากกว่า 1,000 เล่ม ผลของการสำรวจปรากฏว่า ห้องสมุด
 ประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา มีภาพรวมกันประมาณ 4,000,000 ภาพ แหล่งที่มี
 การจัดดำเนินงานภาพแหล่งใหญ่ ๆ มี 6 แห่ง คือ

ห้องสมุดประชาชนสปริงฟิลด์	เก็บภาพมากกว่า	500,000	ภาพ
ห้องสมุดประชาชนโปรริงเคนซ์	เก็บภาพมากกว่า	300,000	ภาพ
ห้องสมุดประชาชนบัฟฟาโล	เก็บภาพมากกว่า	200,000	ภาพ
ห้องสมุดประชาชนนุวาร์ค	เก็บภาพมากกว่า	175,000	ภาพ
ห้องสมุดประชาชนวอชิงตัน	เก็บภาพมากกว่า	163,000	ภาพ
ห้องสมุดประชาชนนิวยอร์ก	เก็บภาพมากกว่า	150,000	ภาพ

นอกจากนี้ยังมีการเก็บภาพในหัวข้อเรื่องพิเศษอีกมาก เช่น ห้องสมุดประชาชน
 คลีฟแลนด์ เก็บภาพเกี่ยวกับศิลปะ ประมาณ 56,000 ภาพ ห้องสมุดสภาบิชอปเพรท
 เก็บภาพเกี่ยวกับศิลปะ ประมาณ 18,000 ภาพ และห้องสมุดประชาชนมินนีอาโปลิส
 เก็บภาพเกี่ยวกับการดนตรี ประมาณ 5,000 ภาพ³⁸

³⁷"Use of Pictures in School," Wilson Bulletin, 1 (March, 1920), 447.

³⁸"Picture Collections in American Libraries," Library Journal, LI (April, 1926), 337.

ในการจัดดำเนินงานภาพในระยะต่อมา เริ่มมีการจัดทำบัตรรายการภาพเพื่อให้บริการในห้องสมุด มีหลักฐานปรากฏว่าสมาคมประวัติศาสตร์แห่งรัฐมินเนโซตา (The Minnesota Historical Society) จัดทำบัตรจำแนกหัวเรื่อง (Analytical Subject Catalog) ใช้ในห้องสมุด³⁹

ต่อมาใน ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) นอร์มา โอลิน ไอเออร์แลนด์ (Norma Olin Ireland) ได้พิมพ์หนังสือชื่อ *The Picture File in School, College and Public Libraries* ออกเผยแพร่ โดยได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการแบ่งแยกภาพออกเป็นแต่ละประเภท และห้องสมุดหลายแห่งก็ยังคงยึดถือเป็นคู่มือในการดำเนินงานภาพในปัจจุบัน⁴⁰

นอกจากคานาแล้ว บุคคลอีกคนหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการแนะนำการจัดดำเนินงานภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ โรมานา จาวิตซ์ (Romana Javitz) ผู้อำนวยการห้องสมุดประชาชนรัฐนิวยอร์ก ในปี ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473)⁴¹ จาวิตซ์ได้ตีพิมพ์บทความอันมีค่าหลายเรื่องเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานภาพ เช่น "Images and

³⁹Willoughley M. Babcock, "Cataloging Pictorial Source Material," Minnesota History, XV (December, 1934), 439.

⁴⁰Norma Olin Ireland, The Picture File in School, College and Public Libraries (Boston: F.W. Faxon, 1952), p. xi.

⁴¹"She Keeps the Past," American Magazine, CXLIX (February, 1950), 109.

Words"⁴² และ "Put Accent on Pictures"⁴³ และได้รับการคัดเลือกจากวารสาร American Magazine ประจำเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1950 (พ.ศ.2493) ให้เป็นบุคคลที่น่าสนใจ⁴⁴ เป็นกำลังใจแก่ชาววิเศษในฐานะที่เป็นผู้นำคนหนึ่งทางด้านการจัดดำเนินงานภาพในปัจจุบัน

แหล่งสะสมภาพที่สำคัญในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์ หอศิลปะ หอสมุดประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญควรแก่การกล่าวถึงเป็นตัวอย่าง คือ หอจดหมายเหตุแห่งสหรัฐอเมริกา หอจดหมายเหตุมลรัฐฮาวาย หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน หอสมุดประชาชนนิวยอร์ก และสถาบันสมิธโซเนียน

หอจดหมายเหตุแห่งสหรัฐอเมริกา (National Archives)

หอจดหมายเหตุแห่งสหรัฐอเมริกาได้เก็บรวบรวมภาพมาตั้งแต่ ค.ศ.1934 (พ.ศ.2477) การจัดดำเนินงานภาพอยู่ในความรับผิดชอบของแผนกโสตทัศนจดหมายเหตุ (Audiovisual Archives) จากการสำรวจเมื่อ ค.ศ.1972 (พ.ศ.2515) มีภาพเพื่อให้บริการมากกว่า 5,000,000 ภาพ แบ่งเป็นภาพประเภทต่าง ๆ ดังนี้คือ ภาพศิลปะ (Artworks) ภาพถ่ายภาพงานศิลปะ (Photographs of Artworks) ภาพโฆษณา (Posters) และภาพถ่ายทั่ว ๆ ไป ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่เป็นภาพเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง และประวัติศาสตร์

⁴²Romana Javitz, "Images and Words," op. cit., 217-20.

⁴³Romana Javitz, "Put Accent on Pictures," Library Journal, LXXIV (September 15, 1949), 1235-7.

⁴⁴"She Keeps the Past," loc. cit.

สหรัฐอเมริกา⁴⁵

หอจดหมายเหตุแห่งสหรัฐอเมริกาจัดหาภาพโดยการรับมอบจากหน่วยราชการต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา 85 แห่ง⁴⁶ และจัดทำครรชนีภาพเพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นหา ภาพทั้งหมดจัดแบ่งเป็นกลุ่ม ประกอบด้วยภาพชุดต่าง ๆ หลายชุด เช่น ชุดภาพที่ได้มาจาก Bureau of Ships of the Navy Department และ Bureau of Reclamation

ภาพจาก Bureau of Ships of the Navy Department เป็นภาพเรือประเภทต่าง ๆ ตลอดจนการต่อเรือประเภทนั้น ๆ รูปภาพเรือที่มีก่อน ค.ศ.1865 (พ.ศ.2408) มักเป็นภาพวาด ภาพร่าง หรือภาพระบายสี ภาพชุดเหล่านี้จัดเป็นภาพสำคัญ ไม่เปิดให้บริการทั่วไป

ภาพจาก Bureau of Reclamation เริ่มเก็บตั้งแต่ ค.ศ.1900 (พ.ศ. 2443) ปัจจุบันมีประมาณ 35,000 ภาพ และอยู่ในสภาพดี ภาพชุดนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลในการควบคุมไม่ให้ดินเกิดการพังทลายหรือเกิดการกัดกร่อนในการก่อสร้างเขื่อนทางภาคตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ สำหรับเนกาตีฟ ภาพชุดนี้

---

⁴⁵ Mayfield Bray, Still Pictures in the Audiovisual Archives Division of the National Archives (Preliminary Draft Prepared for the National Archives Conference on the Use of Audiovisual Archives as Original Source Materials; Washington D.C., National Archives, 1972), p. 1.

⁴⁶ Josephine Cobb, "The Still Picture Program at the National Archives," Special Libraries, XLV (September, 1954), 269.

จัดเก็บตามเลขทะเบียน โดยเรียงตามปี ค.ศ. อีกทีหนึ่ง

ชุดภาพที่มีชื่อเสียงในหอจดหมายเหตุ ไคแก ชุด Signal Corps เพราะมีภาพชุดที่สำคัญของบรัคคี (Brady) ผู้ซึ่งเป็นนักถ่ายภาพคนสำคัญคนหนึ่ง ในสมัยแรกเริ่มมีการถ่ายภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา ภาพชุดของบรัคคีส่วนใหญ่จึงเป็นภาพถ่ายสมัยสงครามกลางเมือง ภาพถ่ายการต่อสู้ของอินเดียนแดง ภาพการรบที่ลิตเติลบิกฮอร์น (Battle of Little Big Horn) ภาพนายพลคัสเตอร์ระหว่างสมัยสงครามสเปน-อเมริกา และภาพการเดินทางอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่เมกซิโกเมื่อ ค.ศ. 1916 (พ.ศ. 2459) เป็นต้น⁴⁷

หอจดหมายเหตุมลรัฐฮาวาย (The State Archives of Hawaii)

หอจดหมายเหตุมลรัฐฮาวาย เป็นหอจดหมายเหตุระดับรัฐแห่งหนึ่งที่มีการดำเนินงานภาพ โดยรวบรวมภาพถ่ายโดยเฉพาะมีภาพถ่ายสมัยแรก ๆ เช่น แบบดาแกรีโอไทป์ (Daguerreotypes) ทินไทป์ (Tintypes) แอมโบรไทป์ (Ambrotypes) และภาพถ่ายในสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ยังจัดเก็บเนกาตีฟอีกประมาณ 20,000 ภาพ

ภาพทั้งหมดมีการจัดทำบัตรรายการภาพและบัตรครรชนภาพ เพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นหา บัตรรายการภาพจัดทำเป็น 2 ประเภท คือ บัตรข้อมูลถ่ายภาพและบัตรหัวเรื่อง

บัตรข้อมูลถ่ายภาพ ลงรายการบัตรดังต่อไปนี้ คือ

1. รายการหลัก ไคแก ข้อมูลถ่ายภาพ หรือผู้รวบรวม
2. ชื่อหมายเลขทะเบียนของเนกาตีฟ
3. ขนาดของภาพ

⁴⁷Ibid., p. 271.

4. คำบรรยายภาพ
5. ขนาดของเนกาตีฟ
6. สถานที่เก็บภาพ
7. รายการอื่น ๆ เช่น รายการชื่อผู้บริจาค
ตัวอย่าง บัตรชื่อผู้ถ่ายภาพ

PARKER, HANAL

19, 499

5x7 photo of Hanal Parker in shall sitting in front
of a house on Hawaii

4x5 copy negative

Filed under People - Royalty

ส่วนบัตรเรื่อง มีลักษณะคล้ายกับบัตรชื่อผู้ถ่าย แตกต่างกันเพียงที่รายการหลัก
ของบัตรรายการภาพเท่านั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่าง บัตรเรื่องภาพ

19,029

BALLEY RESIDENCE, Wailulu, Maui

2¾"x4" photo taken in 1957. Building is now called Hale Hoikcike, Maui County Historical Society museum.

2½"x3½" 2 copy negative, gift of Mrs. Frost, 1973.

ในการให้หัวเรื่องภาพ หอจดหมายเหตุรัฐสภาวายคิคซื้อหัวเรื่องขึ้นใช้เอง (ดูภาคผนวก ข.) ภาพทั้งหมดจัดเก็บตามลำดับอักษรของหัวเรื่องภาพในตู้เอกสาร⁴⁸

หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress)

หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน นับเป็นห้องสมุดที่สะสมภาพที่สำคัญของประเทศสหรัฐอเมริกาไว้มากที่สุด มีแผนกภาพที่มีขอบข่ายการดำเนินงานอย่างกว้างขวาง รวม

⁴⁸ Savanee Visessinthu, Photographic Archives (Final

Project Paper Submitted to Mrs. Ethel Bowen; East-West Culture Learning Institute, February 20, 1976).

ทั้งให้บริการถ่ายทำสำเนาภาพไมโครฟิล์มของสมุดควย⁴⁹ แผนกภาพ (Prints and Photographs Division) จัดเก็บภาพประมาณกว่า 10,000,000 ภาพ ทำบัตรรายการไปแล้วเป็นบางส่วน ภาพที่จัดเก็บเป็นภาพเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา จำแนกเป็นภาพบุคคล ภูมิประเทศ เหตุการณ์ ประวัติศาสตร์โลก และภาพพิมพ์ ภาพวาดของศิลปินทุกยุคสมัย⁵⁰ นอกจากนี้ยังมีภาพชุดพิเศษ (Special Collections) อีกเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่

1. ชุดภาพพิมพ์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Prints Collection) รวบรวมภาพที่สะท้อนชีวิตของชาวอเมริกันตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 - 19 ส่วนใหญ่เป็นภาพพิมพ์หิน (Lithographs) ภาพแกะสลัก (Engraving) และภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ภาพประธานาธิบดี และภาพบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งภาพลอทางการเมือง ภาพวิวทัศน์ ภาพที่เกี่ยวกับการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การคมนาคม และภาพชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไป

2. ชุดภาพการสำรวจอาคารสถานที่ในประวัติศาสตร์ (Historic American Buildings Survey Collection) รวบรวมภาพวาดและภาพถ่ายที่แสดงสถาปัตยกรรมที่บานเรือนของชาวอเมริกันยุคก่อน เช่น โบสถ์ โรงนา โรงเรียน และอาคารบานเรือน ภาพชุดนี้ส่วนใหญ่ถ่ายก่อน ค.ศ. 1870 (พ.ศ. 2403)

3. ชุดภาพถ่ายสงครามกลางเมือง (Civil War Photographs Collection) รวบรวมผลงานถ่ายภาพที่มีชื่อเสียงของแมทธิว บรัดดี และคนอื่น ๆ ภาพด้าน-

⁴⁹Letter from Renata V. Shaw, Special Bibliographic, Library of Congress, March 18, 1976.

⁵⁰U.S. Library of Congress, Prints and Photographs Division (Washington D.C., Library of Congress, 1974) (Mimeograph), p. 1.

ใหญ่เป็นภาพบุคคล ป้อมค่ายทหาร กองทหารในสงครามกลางเมือง ภาพชุดพิเศษชุดนี้มีเนกาตีฟต้นแบบ (Original negatives) ควาย

4. ชุดภาพถ่ายของบริษัทดีทรอยต์ (The Detroit Photographic Company Collection) รวบรวมภาพถ่ายสภาพเมืองต่าง ๆ อาคารบ้านเรือน และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอเมริกันในระหว่าง ค.ศ.1890 - 1910 (พ.ศ. 2433 - 2453) มีเนกาตีฟกระจกต้นแบบ (Original glass plate negatives) อยู่ควาย

5. ชุดภาพ Farm Security Administration and Office of War Information Collections รวบรวมภาพถ่ายซึ่งบันทึกไว้ในระหว่าง ค.ศ.1935-1943 (พ.ศ.2478 - 2486) ส่วนใหญ่เป็นภาพที่ดิน บุคคล สภาพบ้านเรือน ภาพเกี่ยวกับเกษตรกรรม อุตสาหกรรม กรรมกร และอาวุธสงคราม

6. ชุดภาพวิจิตรศิลป์ (Fine Print Collection) รวบรวมภาพศิลปะตัวจริงและภาพศิลปะจำลองประเภทต่าง ๆ เช่น ภาพแกะสลัก พิมพ์หิน และภาพชนิดอื่น ๆ ของศิลปินทุกยุคสมัย และทุกสัญชาติ⁵¹

7. ชุดภาพถ่ายสำคัญ (Master Photographs Collection) รวบรวมผลงานภาพถ่ายของนักถ่ายภาพที่สำคัญ และภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการถ่ายภาพ เช่น มีภาพถ่ายแบบคัลโลไทป์ (Callotypes) ซึ่งถ่ายโดย เฮนรี ฟอกซ์ ทัลบอท (Henry Fox Talbot) ดี โอ ฮิล (D.O. Hill) และ โรเบิร์ต อัดมสัน (Robert Adamson) ภาพถ่ายแบบดาแกรีไอโพอ์ (Daguerreotypes) ซึ่งถ่ายโดยแมทธิว บรัดดี มากกว่า 400 ภาพ และภาพถ่ายแบบแอมโบรไทป์ (Ambrotypes) ซึ่งถ่ายโดย แพลต แบบบิต (Platt Babbitt) และ จอห์น พลัม จูเนียร์ (John Plumb, Jr.) เป็นต้น

---

⁵¹Loc. cit.

ชุดภาพชุดนี้ยังมีภาพถ่ายที่สำคัญ ซึ่งถ่ายโดยนักถ่ายภาพในสมัยแรก ๆ เช่น ภาพถ่ายสงครามกลางเมืองของ ยอร์ช บาร์นาร์ด (George N. Barnard) และ เอ เจ รัสเซล (A.J. Russell) ภาพถ่ายสงครามไครเมียของโรเจอร์ เฟนตัน (Roger Fenton) และภาพถ่ายของจูเลีย มาร์กาเร็ต คาเมรอน (Julia Margaret Cameron) โอ จี เรจลันเดอร์ (O.G. Rejlander) และปีเตอร์ เฮนรี อีเมอร์สัน (Peter Henry Emerson) ซึ่งเป็นนักถ่ายภาพที่สำคัญในระยะแรก ๆ⁵²

8. ชุดภาพโฆษณา (Poster Collections) รวบรวมจัดเก็บภาพโปสเตอร์ และภาพโฆษณาทางการค้า (Commercial Designs) มากกว่า 60,000 ภาพ โดยทำการจัดเก็บตั้งแต่ ค.ศ. 1850 (พ.ศ. 2393) เป็นต้นมา ในจำนวนภาพชุดนี้เป็นภาพโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณ 10,000 ภาพ นอกนั้นเป็นภาพโฆษณาของประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมัน ญี่ปุ่น รัสเซีย สวิตเซอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย โปแลนด์ อิสราเอล เม็กซิโก อาร์เจนตินา และประเทศไทย

ภาพโฆษณาชุดนี้ครอบคลุมเนื้อหาในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ภาพโฆษณาการรณรงค์หาเสียงตำแหน่งประธานาธิบดี การชักชวนขององค์การสหประชาชาติในกรณีต่าง ๆ ภาพโฆษณาของโรงภาพยนตร์ ภาพการท่องเที่ยว และภาพโฆษณาแสดงนิทรรศการ งานศิลปะ เป็นต้น⁵³

9. ภาพล้อทางการเมืองและสังคม (Political and Social Cartoons Collection) รวบรวมภาพล้อไว้ประมาณ 15,000 ภาพ เป็นภาพที่วาดโดยนักวาด-

⁵²U.S. Library of Congress, Master Photographs Collection (Washington D.C., Library of Congress, 1974) (Mimeograph), p. 1.

⁵³U.S. Library of Congress, Poster Collections (Washington D.C., Library of Congress, nd.) (Mimeograph), p. 1.

ภาพชาวอเมริกัน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ภาพล้อการเมือง (Political Cartoons) และภาพล้อสังคม (Social Cartoons)

ภาพล้อการเมือง เป็นภาพเกี่ยวกับสภาพทั่ว ๆ ไป ของการเมืองในสหรัฐอเมริกาทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่น การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจ และเรื่องราวเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เป็นต้น ภาพล้อการเมืองมักเป็นผลงานของนักวาดภาพล้อชาวอเมริกันผู้มีชื่อเสียง เช่น คลิฟฟอร์ด เบอร์รี่แมน (Clifford K. Berryman) จี วาย คอฟฟิน (G.Y. Coffin) โฮเมอร์ ดาเวนพอร์ต (Homer Davenport) และคนอื่น ๆ

ภาพล้อสังคมเป็นภาพที่มีผลกระทบจากวิทยุโทรทัศน์ และรายการแสดงต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นผลงานของ วอลท์ เคลลี (Walt Kelly) เพอร์รี บาร์โลว์ (Perry Barlow) ชาร์ลส์ ดานา กิบสัน (Charles Dana Gibson) และคนอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังมีภาพล้อที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และก่อนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งวาดด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เช่น กรรมวิธีพิมพ์หิน เป็นต้น⁵⁴

10. ชุดภาพการภาพยนตร์ (Theater Collections) รวบรวมภาพที่เกี่ยวข้องกับการภาพยนตร์กว่า 2,500 ภาพ ส่วนใหญ่แล้วเป็นภาพสี โดยจัดทำตั้งแต่ ค.ศ. 1870 (พ.ศ. 2413) จนกระทั่งถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นภาพโฆษณาภาพยนตร์เรื่องต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ เช่น ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง H.M.S. Pinafore ค.ศ. 1879 (พ.ศ. 2422) East Lynne ค.ศ. 1881 (พ.ศ. 2424) The Great Train Robbery ค.ศ. 1896 (พ.ศ. 2439) และภาพยนตร์เรื่องอื่น ๆ

⁵⁴U.S. Library of Congress, Political and Social Cartoons

(Washington D.C., Library of Congress, 1974) (Mimeograph),

ภาพชุดพิเศษชุดนี้ ยังมีภาพถ่ายของดาราภาพยนตร์คนสำคัญ ๆ ในอดีต เช่น
 เอมมา แอบบอต (Emma Abbot) เอดวิน ฟอริสท์ (Edwin Forrest) ลอติ
 ฟอริเบส (Lottie Forbes) และคนอื่น ๆ ภาพถ่ายดาราภาพยนตร์เหล่านี้ ถ่ายโดย
 นักถ่ายภาพผู้มีชื่อเสียง เช่น เจนนี่ ลินด์ (Jenny Lind) จูเนียส บรูตัส บูธ
 (Junius Brutus Booth) และ แมทธิว บริคคีย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีภาพชุดพิเศษของดาราที่สำคัญอีกคนหนึ่ง โดยเฉพาะคือ ภาพชุด
 ของ มินนี่ แมคเคิร์น ฟิสเก (Minnie Maddern Fiske) เป็นภาพถ่ายครึ่งตัว และ
 ภาพจากการเล่นละครกว่า 2,000 ภาพ⁵⁵

ในการดำเนินงานภาพประเภทต่าง ๆ นั้น หอสมุดรัฐสภาอเมริกันใช้วิธีการ
 จัดทำภาพ 4 วิธีด้วยกัน คือ

1. ใ้รับภาพตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ จากสำนักงานลิขสิทธิ์การพิมพ์ ภาพ
 ที่ได้รับเป็นภาพประเภทผลงานทางศิลปะ (Works of Arts) ภาพศิลป์จำลอง
 (Reproductions of Works of Art) ภาพลายเส้นทางวิทยาศาสตร์ (Scienti-
 fic and technical drawings) ภาพถ่าย (Photographic works) และ
 ภาพประกอบต่าง ๆ (Prints and pictorial illustration)
2. แลกเปลี่ยน หอสมุดรัฐสภาอเมริกันแลกเปลี่ยนภาพที่ซ้ำกับห้องสมุดหรือ
 หน่วยงานในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือในต่างประเทศ
3. ใ้รับบริจาค หอสมุดรัฐสภาอเมริกันใ้รับมอบภาพจากหน่วยงานหลาย
 แห่ง จากนักถ่ายภาพ นักวาดภาพล้อ และจากเอกชนเป็นจำนวนมาก

⁵⁵ U.S. Library of Congress, Theater Collections (Washing-
 ton D.C.,: Library of Congress, n.d.) (Mimeograph), p. 1.

4. ชื่อ หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน จัดซื้อภาพโดยผ่านตัวแทนกว่า 100 ประเทศ โดยจัดซื้อผ่านโครงการการจัดหาและทำบัตรรายการแห่งชาติ The National Program for Acquisition and Cataloging (NPAC) ⁵⁶

หอสมุดรัฐสภาอเมริกันมีการจัดทำหมู่และบัตรรายการภาพ แต่การจัดหมู่ภาพจัดทำเฉพาะภาพชุดพิเศษ Farm Security Administration and the Office of War Information เท่านั้น (ดูภาคผนวก ก.) ส่วนการจัดทำบัตรรายการภาพจัดทำเป็น 2 กรณี คือ การจัดทำบัตรรายการภาพแต่ละภาพ และบัตรรายการภาพรวม (Lots) หอสมุดรัฐสภาอเมริกันจัดทำบัตรรายการภาพรวมสำหรับกลุ่มภาพที่ถ่ายโดยช่างภาพคนเดียวกัน กลุ่มภาพที่เป็นเรื่องเดียวกัน กลุ่มภาพที่ได้รับบริจาคจากบุคคลเดียวกัน และกลุ่มภาพในสมุดภาพ คู่มือที่ใช้ในการทำบัตรรายการภาพ ได้แก่ หนังสือ Anglo-American Cataloging Rules ส่วนหัวเรื่องภาพใช้หนังสือ Library of Congress Subject Headings ⁵⁷

---

⁵⁶Renata V. Shaw, "Acquisitions in the Field of Art in the Library of Congress," Special Libraries, LXVII (March, 1976), 133-4.

⁵⁷U.S. Library of Congress, Control of the Collections in the Prints and Photographs Division (Washington D.C.: Library of Congress, 1975) (Mimeograph), pp. 1-2.

ตัวอย่าง บัตรรายการภาพในหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

Lot 3544

Lawrence (George S.) & Houseworth (Thomas), Opticians.
Gems of California scenery...Photographed and
published by Lawrence & Houseworth, San Francisco,
1866. (Documentary scenes and views of California
and Nevada.)

860 stereograph halves, 3 x 4 in., with printed
catalog.

File prints from copy negatives filed in 71
geographic and subject sub-divisions.

58

ตามตัวอย่าง บัตรรายการภาพข้างต้น ไรชื่อผู้ถ่ายภาพเป็นรายการหลัก คือ
Lawrence (George S.) & Houseworth (Thomas) รายการอื่น ๆ ได้แก่
รายการชื่อภาพ คือ Gems of California scenery รายการพิมพ์ลักษณะ ได้แก่
San Francisco, 1866 รายการบรรณลักษณะ ได้แก่ 860 stereograph halves,
3x4 in., with printed catalog และรายการโหนด คือ File prints from
copy negative filed in 71 geographic and subject sub-divisions.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁸Renata V. Shaw, "Picture Organization : Practices and
Procedures, Part II," Special Libraries, LXIII (November, 1972),
505.

ตัวอย่าง บัตรรายการภาพรวมในหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

Lot 11255

Bain, George Grantham, collector.

News photos of Argentine naval warships.
Building and launching the dreadnaught RIVADAVIA
at Fore River shipyard, Quincy, Mass., 1911-1913;
armored cruiser PRESIDENTE SARMIENTO, 1909 and
1913; battleship MORENO, 1914.

Approx. 22 photos.

Purchase, D.J. Culver, 1948.

59

ตามตัวอย่าง บัตรรายการภาพรวมข้างต้นใช้ชื่อผู้สะสมภาพ คือ Bain, George Grantham เป็นรายการหลัก ภาพชุดนี้มีความยาวรวม 22 ภาพ เป็นภาพถ่ายเหตุการณ์

ภาพต่าง ๆ ในหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เมื่อจัดทำบัตรรายการภาพแล้วจะจัดเก็บไว้ในกล่องเอกสาร และจัดเรียงภาพดังนี้ คือ

1. ภาพบุคคลและภาพที่เกี่ยวข้องกับบุคคล จัดเรียงตามชื่อบุคคลตามลำดับ

อักษร

59 ตัวอย่างบัตรรายการภาพแนบมากับจดหมายจาก เรนาตา ชอว์ (Renata V. Shaw), ผู้เชี่ยวชาญบรรณานุกรม หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน วันที่ 18 มีนาคม 2519.

2. ภาพสถาปัตยกรรมประเทศ จัดเรียงตามลำดับอักษร ชื่อประเทศ มลรัฐ และเมือง

3. ภาพที่เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะ จัดเรียงลำดับตามอักษรชื่อหัวเรื่องของภาพ ศึกษายชื่อหัวเรื่อง และจัดเก็บไว้ในตู้เหล็กเก็บเอกสาร

หอสมุดรัฐสภาอเมริกันมีบริการถ่ายทำสำเนาภาพแก่ผู้ใช้ โดยบริการถ่ายทำสำเนาภาพจากเนกาตีฟ และจากภาพขนาดของภาพที่ถ่ายทำสำเนา มี 4 ขนาด คือ 8" x 10", 11" x 14", 16" x 20" และ 20" x 24"⁶⁰

ห้องสมุดประชาชนนิวยอร์ก (The New York Public Library)

ห้องสมุดประชาชนนิวยอร์ก เป็นห้องสมุดที่สำคัญแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกาที่มีการจัดดำเนินงานภาพ ห้องสมุดแห่งนี้มีจัดตั้งแผนกภาพ เมื่อ ค.ศ. 1915 (พ.ศ. 2458) โดยมีภาพชนิดต่าง ๆ ให้บริการประมาณ 23,500 ภาพ ในปัจจุบันมีภาพให้บริการทั้งหมดกว่า 2,250,000 ภาพ และมีผู้ขอยืมภาพมากกว่า 400,000 ภาพ⁶¹

ภาพที่จัดเก็บในห้องสมุดมีทุกชนิด ครอบคลุมเนื้อหาวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะภาพที่เกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย การออกแบบเสื้อ สถาปัตยกรรมประเทศ และเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ชุดภาพที่มีชื่อเสียง ไคแก ชุดภาพพิเศษการละคร มีภาพการละครใน

⁶⁰ U.S. Library of Congress, Photoduplication Service, Price List and Conditions for Routine and Custom Photographic Services of Pictorial Material (Washington D.C.: Library of Congress, 1975) (Mimeograph), p. 1.

⁶¹ The New York Public Library, Picture Collection (New York: The New York Public Library, 1976), p. 1.

ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาให้คนควาจำนวนมาก ชุดภาพพิเศษชุดนี้ ประกอบไปด้วย สมุดภาพการละครสหรัฐอเมริกา สมัย ค.ศ. 1870 - 1920 (พ.ศ. 2413 - 2463) จำนวน 494 เล่ม ภาพชุดการละครอังกฤษ สมัย ค.ศ. 1672-1932 (พ.ศ. 2215 - 2475) จำนวน 600 ภาพ ชุดภาพการละครฝรั่งเศส และชุดภาพการละครสหรัฐอเมริกาสมัยปัจจุบัน⁶²

ในการจัดหาภาพต่าง ๆ เข้าของสมุดนั้นใช้วิธีการจัดหา โดยการตัดเก็บจาก หนังสือประมาณ 500 เล่มต่อปี จากวารสารประมาณ 53 ฉบับ และจากการซื้อภาพ ประมาณ 30,000 ภาพต่อปี⁶³

ห้องสมุดจัดทำบัตรหัวเรื่องภาพ โดยใช้หัวเรื่องที่ใช้ในห้องสมุดประชาชน นูอาร์ค ถ้าไม่มีหัวเรื่องที่เหมาะสมจะพิจารณาคัดหัวเรื่องภาพขึ้นใจเอง เช่น เมื่อ ค.ศ. 1960 (พ.ศ. 2503) มีหัวเรื่อง "จานบิน (Flying saucers)" เนื่องจาก ห้องสมุดมีภาพเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว⁶⁴ ในปัจจุบันหัวเรื่องที่ใช้อยู่มีประมาณ 8,000 หัวเรื่อง และมีบัตรโยงเพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นหาภาพแก่ผู้ใช้ห้องสมุด⁶⁵

ภาพที่ได้รับและตัดเก็บจากสิ่งพิมพ์จะนำมาฉีกกับกระดาษให้หัวเรื่อง และจัด เก็บตามลำดับอักษรของชื่อหัวเรื่องในชั้นเปิดเพื่อให้ผู้ใช้ห้องสมุดค้นหาภาพด้วยตนเอง

⁶² Joseph E. Molloy, "Special Picture Libraries," Special Libraries, XLV (September, 1954), 289.

⁶³ The New York Public Library, loc. cit.

⁶⁴ Letter from Lenore Cowan, Curator, Picture Division, The New York Public Library, April 16, 1976.

⁶⁵ The New York Public Library, loc. cit.

สถาบันสมิธโซเนียน (The Smithsonian Institution)

สถาบันที่เก็บภาพที่สำคัญในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่ง ได้แก่ สถาบันสมิธโซเนียน ซึ่งจัดเก็บรวบรวมภาพ โดยเฉพาะภาพศิลปะตัวจริงอย่างมาก สถาบันแห่งนี้ประกอบไปด้วยพิพิธภัณฑ์ หอศิลปะต่าง ๆ ที่ดำเนินการจัดเก็บภาพ ในจำนวนนี้มี National Collection of Fine Arts, Freer Gallery of Art, National Gallery of Art, John F. Kennedy Center for the Performing Arts, National Portrait Gallery และ The National Gallery of Art

The National Collection of Fine Arts รวบรวมผลงานศิลปะประเภทต่าง ๆ ได้แก่ รูปปั้น ภาพสีน้ำ ภาพสีน้ำมัน มีการจัดแสดงนิทรรศการทางศิลปะอย่างสม่ำเสมอ ประมาณ 127 ครั้งต่อปี และหมุนเวียนไปจัดที่หอศิลปะเกือบทั่วประเทศ สหรัฐอเมริกาถึง 333 แห่ง

The Freer Gallery of Art เริ่มเปิดให้บริการใน ค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) หอศิลปะแห่งนี้มีห้องสมุดขนาดใหญ่ ซึ่งมีหนังสือสำหรับให้บริการถึงกว่า 40,000 เล่ม ศิลปวัตถุที่สะสมอยู่ในหอนี้หนักไปทางศิลปะของประเทศทางตะวันออก⁶⁶

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

⁶⁶ Manro MacClosky, Our National Attic (New York: Richards Rosen, 1968); pp. 160-6.

ตัวอย่าง บัตรรายการภาพที่ใช้ในสถาบันสมิธโซเนียน

SMITHSONIAN INSTITUTION, NATIONAL ANTHROPOLOGICAL
ARCHIVES PHOTOGRAPHIC NEGATIVE CATALOG

NO. 72-3209, 72-3210

TRIBE MONTAGNAIS

SUBJECT Camp on Grand lake, labrador, Canada

SOURCE Copies (3/1972) from orig. prints in USAM
Colln. (Cat. No. 153,512:(1)-(2), Acc. No. 25,288,
rec'd from Henry G. Bryant, 1227 N. Broad St.,
Philadelphia, Pa., Jan. 20, 1892)

DATE On or before July, 1891

PHOTOGRAPHER

REMARKS All infn. extracted from writing on reverse
of orig. prints and accession abstract on file in
NAA.

Shows dance on beach, Indians working, dark
and cloth lodges, bearskin stretched in frame and
strips of wood prepared for canoe-building.

No. 72-3210 is a close-up view of 72-3209.

HABITATIONS. HIDE PREPARATION.

JCR/3/1972

67

ตามตัวอย่างข้างบน สถาบันสมิธโซเนียน ลงรายการ เลขทะเบียน ชื่อภาพ
หัวเรื่องภาพ แหล่งที่มา ผู้ถ่ายภาพ และรายการหมายเหตุ ลงในบัตรรายการภาพ
ห้องสมุดเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา มีบทบาทสำคัญในการจัดดำเนินงานและ
ให้บริการภาพเช่นเดียวกับห้องสมุดประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะห้องสมุดวารสารไลฟ์
(Life Picture Collection) ซึ่งสะสมภาพไว้มากมาย อัลมา เอกเกิลสตัน
(Alma Eggleston) บรรณาธิการกล่าวไว้ เมื่อ ค.ศ. 1952 (พ.ศ. 2497) ห้องสมุดมี

⁶⁷Renata V. Shaw, "Picture Organization : Practices and
Procedures, Part I," Special Libraries, LXIII (October, 1972),
455.

ภาพเกือบ 3,000,000 ภาพ และรับภาพใหม่สัปดาห์ละเกือบ 2,000 ภาพ⁶⁸ 43

ห้องสมุดธนาคารเวล ฟาร์โก (Well Fargo Bank Library) เริ่มจัดเก็บภาพตั้งแต่ธนาคารเปิดกิจการเมื่อ ค.ศ. 1852 (พ.ศ. 2395) ภาพที่สะสมไว้จำแนกเป็น 6 หัวเรื่องใหญ่ คือ ภาพเหมืองแร่และชาวเหมืองแร่ ภาพเรือ รถไฟ รถมา ซึ่งธนาคารใช้เป็นพาหนะในการบรรทุกไปรษณีย์ภัณฑ์และผู้โดยสาร ภาพถ่ายบุคคลต่าง ๆ ในซานฟรานซิสโก และภาพถ่ายชาวแคลิฟอร์เนียสมัยก่อน ซึ่งเข้าใจว่าเป็นลูกคาของธนาคาร ภาพถ่ายของบริษัทต่าง ๆ ในซานฟรานซิสโก และในภาคเหนือของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และภาพถ่ายพนักงานของธนาคาร ภาพที่จัดเก็บอีกประมาณ 8,500 ภาพเหล่านี้อำนวยความสะดวกแก่ทางราชการในการสืบหาประวัติของบุคคล และสถานที่ในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี⁶⁹

ห้องสมุดสมาคมภูมิศาสตร์แห่งชาติ (National Geographic Society Library) จัดเก็บภาพมากกว่า 500,000 ภาพ และบริจาคภาพประมาณ 60,000 ภาพ ให้กับหอจดหมายเหตุแห่งชาติอเมริกา ห้องสมุดแห่งนี้จัดเก็บภาพไว้เพื่อใช้อำนวยประโยชน์ในการจัดพิมพ์วารสาร National Geographic Magazine ซึ่งเป็นวารสารที่ต้องใช้ภาพประกอบเป็นจำนวนมาก มีการจัดทำบัตรครรชนีภาพตามหัวเรื่องภาพประกอบ 540,000 บัตร ภาพจะจัดเก็บตามหัวเรื่องเรียงลำดับทวีป มหาสมุทร และตามลำดับอักษรชื่อประเทศ ส่วนภาพที่ได้ตีพิมพ์ในวารสาร จัดเก็บตามวันเดือนปี และเลขหน้าของวารสาร ห้องสมุดให้บริการภาพจากครรชนีวารสาร⁷⁰

⁶⁸ Alma Eggleston, "Life Picture Collection," Special Libraries, XLV (September, 1954), 284-7.

⁶⁹ Irene Simpson, "Pictures for Public Relations," Special Libraries, LVI (January, 1965), 39-40.

⁷⁰ Caro Stillwell, "The National Geographic Society's Photographic Library," Special Libraries, XLV (September, 1954), 277-8.

ประเทศแคนาดา

หน่วยงานที่จัดดำเนินงานภาพอย่างกว้างขวางและรวบรวมภาพทุกชนิดในประเทศแคนาดา เพื่อเป็นเอกสารสำคัญในการศึกษาและค้นคว้า คือ หอจดหมายเหตุแห่งประเทศแคนาดา (Public Archives of Canada) โดยมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ การจัดหาเอกสารทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวแคนาดา และวิวัฒนาการของประเทศแคนาดา และการให้บริการเอกสารที่จัดเก็บแก่ประชาชนทั่วไป⁷¹

แผนกภาพ (Picture Division) เริ่มต้นจัดเก็บภาพตั้งแต่ ค.ศ. 1872 (พ.ศ. 2405) ระยะเวลาจัดหากภาพศิลปะตัวจริง (Individual works of Art) ภาพประกอบ (Illustrations) และภาพถ่าย (Photographs) ระยะเวลารับภาพจากผู้นับบริจาครให้ และภาพจากหน่วยงานราชการที่ส่งมาให้จัดเก็บ ใน ค.ศ. 1906 (พ.ศ. 2449) หอจดหมายเหตุเริ่มจัดตั้งโครงการจัดซื้อภาพ จากการสำรวจเมื่อ ค.ศ. 1925 (พ.ศ. 2468) แผนกภาพจัดเก็บภาพระบายสี (Paintings) ภาพสีน้ำ (Water-colours) ภาพแกะสลัก (Engravings) ภาพพิมพ์หิน (Lithographs) ภาพถ่าย (Photograph) และภาพโฆษณา (Posters) เป็นจำนวนถึง 25,000 ภาพ และเพิ่มเป็น 150,000 ภาพ ใน ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) การเติบโตอย่างรวดเร็วของแผนกภาพ ทำให้แผนกภาพจำเป็นต้องขยายงานออกเป็น 2 หน่วยงาน คือ หน่วยภาพจิตรกรรม (Paintings, Drawings and Prints Section) และหน่วยภาพถ่ายประวัติศาสตร์ (Historical Photographs Section)

⁷¹Public Archives of Canada, Public Archives Canada

หน่วยภาพจิตรกรรม มีหน้าที่รับผิดชอบจัดเก็บภาพระบายสี (Paintings) ภาพลายเส้น (Drawings) และภาพพิมพ์ (Prints) ทุกชนิดที่มีอยู่ในแผนกภาพ หน่วยงานนี้สะสมภาพมากกว่า 75,000 ภาพ และยังจัดเก็บภาพโปสเตอร์เกี่ยวกับสงคราม ภาพสีน้ำซึ่งวาดโดยนักสำรวจชาวอังกฤษ ภาพแกะสลักของชาวอังกฤษ และชาวฝรั่งเศส ภาพพิมพ์สำหรับเป็นภาพประกอบในหนังสือ ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และ 19 หน่วยงานนี้จึงสะสมภาพจิตรกรรมที่สำคัญยิ่งของประเทศ

หน่วยภาพถ่ายประวัติศาสตร์ มีชุดภาพถ่ายแห่งชาติ (National Photography Collection) ซึ่งเป็นภาพชุดทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่งของประเทศแคนาดา หน่วยงานภาพถ่ายประวัติศาสตร์ทำหน้าที่เป็นสถานที่เก็บภาพทั้งของทางราชการและเอกชน ภาพถ่ายที่จัดเก็บเป็นภาพเก่าตั้งแต่ ค.ศ. 1850 (พ.ศ. 2393) ตั้งแต่เริ่มมีการถ่ายภาพ นอกจากนี้ยังรวบรวมเนกาตีฟและภาพถ่ายอัดสำเนา (Photo prints) อีกจำนวนมาก

หน่วยงานภาพถ่ายประวัติศาสตร์ยังได้รับภาพถ่ายจากนักถ่ายภาพคนสำคัญ ๆ ในประเทศแคนาดา นอกจากนี้หน่วยงานนี้ยังได้จัดตั้งโครงการสำรวจภาพถ่ายสำคัญทั่วประเทศ เพื่อรวบรวมแหล่งสะสมภาพถ่ายที่สำคัญ และเพื่อติดต่อกขอภาพมาเก็บรักษาไว้ที่หน่วยงานภาพถ่ายประวัติศาสตร์ ปัจจุบันภาพที่จัดเก็บในชุดภาพถ่ายแห่งชาติมีจำนวนมากกว่า 2,500,000 ภาพ ส่วนใหญ่ได้รับจากหนังสือพิมพ์และนักถ่ายภาพคนสำคัญในประเทศแคนาดา⁷²

ในการจัดหาภาพมีเจ้าหน้าที่จากห้องสมุดของหอจดหมายเหตุ (The Public Archives Library) มาช่วยดำเนินการจัดหาภาพรวมกันด้วย เพราะห้องสมุดของ

⁷²Public Archives of Canada, Picture Division (Ottawa: Minister of Supply and Services Canada, 1976), pp. 1-2.

หอจดหมายเหตุมีหน้าที่สำคัญในการจัดหาเอกสารทางประวัติศาสตร์ ชีวิต ความ
เป็นอยู่ และวิวัฒนาการของประเทศแคนาดาด้วย⁷³

แผนกภาพจัดทำบัตรรายการ บัตรครรชนีภาพ และคู่มือช่วยคนหาภาพอื่น ๆ
สำหรับภาพชุดพิเศษต่าง ๆ ผู้ใช้ภาพจะค้นรายละเอียดของภาพได้จากบัตรรายการ
ภาพในห้องบริการอ้างอิง แต่ไม่อนุญาตให้คนภาพในสถานที่เก็บภาพโดยตรง แผนกภาพ
มีบริการถ่ายทำสำเนาภาพด้วย⁷⁴

ตัวอย่าง บัตรรายการภาพในหอจดหมายเหตุแห่งประเทศแคนาดา

1. BEAU, Henri, 1863-1949 Canadian painter		
2. Title M. de Bougainville. By Henri Beau. copy of the original portrait by Jean Antoine Claude Caillat owned by the descendants of Louis Antoine de Bougainville.		
3. MEDIUM	Oil	
4. SIZE	42½" x 32"	
5. CREDIT	PAC	
6. LOCATION	R 330 Rack 7	
C 10601	SAW	A
TC 197	COL	

75

⁷⁴Public Archives of Canada, "Picture Division," op. cit.,
pp. 2-3.

⁷⁵Renata V. Shaw, "Picture Organization : Practices and
Procedures, Part I," op. cit., p. 450.

จากตัวอย่างบัตรรายการภาพ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรุงปักกิ่ง
 ชื่อผู้วาด ชื่อภาพ ชนิดของภาพ ขนาด และรายการสถานที่เก็บในบัตรรายการภาพ
 หน่วยงานอื่น ๆ ที่จัดเก็บภาพในประเทศแคนาดา ได้แก่ หอศิลปะ พิพิธภัณฑ์
 และห้องสมุด เช่น พิพิธภัณฑ์ออนแทรีโอ (Royal Ontario Museum) มีแผนกภาพ
 ภาย (Photography Department) แต่ไม่มีการจัดหมู่หรือทำบัตรรายการภาพ เพียง
 แต่จัดเก็บไว้เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้เท่านั้น⁷⁶

มหาวิทยาลัยโตรอนโต (University of Toronto) เป็นหน่วยงานที่มีการ
 จัดเก็บภาพไว้มากของหอสมุดคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย เช่น หอสมุดโสตทัศนูปกรณ์
 (Audio-Visual Library) หอสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ (Faculty of
 Architecture Library) และหอสมุดคณะวิจิตรศิลป์ (Department of Fine
 Art Library) เป็นคน ส่วนหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยโตรอนโตไม่ได้ดำเนินงาน
 จัดเก็บภาพ⁷⁷

หอสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ไม่ได้จัดเก็บภาพถ่าย แต่จัดเก็บภาพสไลด์
 โดยจัดเก็บตามยุคสมัยของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (Time period) แล้วย่อยตาม
 สภาพภูมิประเทศ และตามลำดับอักษรชื่อของสถาปนิก⁷⁸

⁷⁶ Letter from Mrs. Judith P. Dick, Head Librarian, Royal Ontario Museum, November 12, 1976.

⁷⁷ Letter from Jane Clark, Reference Librarian, University of Toronto Library, August 26, 1976.

⁷⁸ Letter from Pam Manson-Smith, Librarian, Faculty of Architecture, Urban and Regional Planning and Landscape Architecture Library, University of Toronto, September 30, 1976.

ยุโรป

ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปต่างก็เห็นความจำเป็นในการจัดทำเนื้องานภาพในหอจดหมายเหตุ หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ และห้องสมุดประเภทต่าง ๆ เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา

ในประเทศอังกฤษ สถาบันที่เก็บรวบรวมภาพถ่ายที่สำคัญ ๆ ได้แก่ Royal Photographic Society, the Science Museum และ The Victoria and Albert Museum ทั้ง 3 แห่ง ล้วนอยู่ในกรุงลอนดอน และมีชื่อเสียงในการให้บริการภาพถ่าย⁷⁹

สถานที่เก็บรวบรวมภาพถ่ายที่สำคัญในประเทศเยอรมัน ได้แก่ ห้องสมุดของหน่วยงานราชการ หรือห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ส่วนหอสมุดแห่งชาติ (Deutscher Bundestag) เนื่องจากประสบภัยจากสงคราม จึงไม่มีการดำเนินงานภาพที่กว้างขวาง แต่มีภาพเพื่อให้บริการอย่างง่าย ๆ แก่ผู้ใช้ห้องสมุด⁸⁰ ส่วนสถาบันที่สะสมภาพถ่ายที่สำคัญ ได้แก่ บริษัท Agfa-Gevaert A.G. ในเมืองเลเวอร์คูเซิน (Leverkusen) ซึ่งเก็บรักษาภาพชุด ซึ่งรวบรวมโดย เออร์ริช สเตนเจอร์ (Erich Stenger) นอกจากพิพิธภัณฑ์ فولควง (Folkwang Museum) ในเมืองเอสเซน (Essen) และสถาบัน Staatliche Landesbildstelle ในกรุงฮัมบูร์ก (Hamburg) ก็ได้รวบรวมภาพถ่ายที่สำคัญไว้มาก⁸¹

⁷⁹ Beaumont Newhall, "Art of Photography," The New Encyclopaedia Britannica (Macropaedia, XIV 1974), 326.

⁸⁰ Letter from Dietz, Ministerialrat Deutscher Bundestag, August 20, 1976.

⁸¹ Newhall, "The New Encyclopaedia Britannica," loc. cit.

ในประเทศฝรั่งเศส The Societe Francaise de Photographie ใน
กรุงปารีสสะสมรูปภาพสำคัญของประเทศตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสมาคม เมื่อ ค.ศ. 1854 (พ.ศ.
2397) เป็นต้นมา⁸² Cabinet des Estampes Bibliothèque National
เป็นสถาบันสำคัญอีกแห่งหนึ่งที่จัดดำเนินการภาพ⁸³ โดยจัดเก็บเป็นภาพชุดต่าง ๆ เช่น
ภาพชุดบุคคล (Portraits) จัดเก็บตามลำดับอักษรชื่อบุคคล ภาพชุดทางประวัติศาสตร์
(Histoire) จัดเก็บตามลำดับเหตุการณ์ ภาพชุดสภาพภูมิศาสตร์ (Topographic)
จัดเก็บตามชื่อสถานที่ ภาพชุดเครื่องแต่งกาย (Costumes et meurs) จัดเก็บตาม
ลำดับเหตุการณ์ และภาพชุดทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการ (Sciences et techni-
ques) จัดเก็บตามหัวเรื่องภาพ ภาพทั้งหมดมีการจัดทำบัตรรายการเพื่ออำนวยความสะดวก
ในการให้บริการ⁸⁴

ในประเทศฟินแลนด์ การดำเนินการภาพมักเป็นหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์มากกว่าที่
ของสมุดประเภทต่าง ๆ จะจัดดำเนินการภาพเอง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
(Museovirasto) มีหน่วยงานที่เรียกว่า The National Board of Antiquities
and Historical Movements ซึ่งรวบรวมภาพถ่ายสำคัญของประเทศ ภาพแกะสลัก
(Engravings) ภาพสีน้ำ (water colours) ภาพลายเส้น (Drawings) และ
ภาพพิมพ์ (Printed pictures) ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเชื้อ
ชาติ แบ่งภาพเป็น 2 ส่วน คือ ภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และภาพชาติวงศ์วรรณา

⁸² Loc. cit.

⁸³ Lettre le Directeur General des Archives de France,
Ministere des Affaires Cultures, August, 27, 1976.

⁸⁴ Lettre le Conservateur en Chef, Cabinet des Estampes
Bibliothèque Nationale, Septembre 6, 1976.

(Ethnography)

ในการจัดหาภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ได้รับบริจาค ชื้อ ถ่ายภาพ และ
 ภายทำสำเนาภาพเอง

ภาพใหม่ที่ได้รับ มีการลงทะเบียน โดยกรอกรายการที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. วิธีการจัดหา (โดยการซื้อหรือได้รับบริจาค)
2. ชนิดของภาพ (ภาพถ่าย, ภาพฉายเส้น และชนิดอื่น ๆ)
3. ผู้บริจาคหรือผู้ขาย และเจ้าของเดิมหากทราบชื่อ
4. วัน เดือน ปี ที่ได้รับ
5. สภาพของภาพ (กรณีที่เป็นภาพตัวจริงและเป็นภาพแกะสลักไม้)
6. รายละเอียดอื่น ๆ เช่น รายการพิมพ์ลักษณะ (รายการผู้พิมพ์โฆษณา)

เป็นต้น

ภาพเหล่านี้ไม่มีการให้หมวดหมู่หรือจัดทำบัตรรายการภาพ เพียงแต่จัดเรียง
 แยกเป็นภาพบุคคล (Portraits) ภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ (Historical
 events) ภาพเมืองและนคร (Towns and Cities) และภาพที่ติดตามหัวเรื่อง

เป็นต้น

ส่วนภาพชุดชาติวงศ์วรรณา มีการจัดทำบัตรพรรณานภาพอย่างสมบูรณ์ โดยภาพ
 ทั้งหมดจัดเรียงตามลำดับเลขทะเบียน แต่สามารถเปลี่ยนแปลงจัดเก็บตามหัวเรื่องภาพ
 ได้

พิพิธภัณฑเปิดให้บริการประชาชนเข้าใช้บริการภาพได้ และยังคงถ่ายทำสำเนาภาพ
 ไววคย⁸⁵

⁸⁵ Letter from Christina Cleve, Assistant Curator, National Board of Antiquities and Historical Monuments, Archives for Prints and Photographs, Museovirasto, November 3, 1976.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติฟินแลนด์ (National Archives of Finland) เป็นหน่วยงานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่ทำเนิงานภาพ ภาพที่ทำเนิงานจัดเก็บแบ่งเป็นภาพชุดพิเศษดังนี้ คือ

1. ชุดภาพถ่าย (The Photograph Collection) เป็นเนกาตีฟดวงตรา (Seals) ต่าง ๆ ประมาณ 3,000 แผ่น ภาพถ่ายเมื่อครั้งมีการประชุมสุดยอดทางความมั่นคงและความร่วมมือในทวีปยุโรป (Conference on Security and Co-operation in Europe) ที่กรุงเฮลซิงกิ (Helsinki) เมื่อ ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) และภาพถ่ายที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติฟินแลนด์ถ่ายเอง เป็นภาพเกี่ยวกับอาคารสถานที่ และภาพงานเขียนแบบก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม ภาพบุคคลากรของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ภาพตราประจำตระกูล อีกประมาณ 760 ภาพ
2. ชุดภาพโปสเตอร์ (The Collection of Placards) ได้แก่ ภาพโปสเตอร์ที่เกี่ยวกับการเมือง การหาเสียง มีจำนวน 36 ภาพ จัดเก็บเรียงตามเลขทะเบียน
3. สำเนาภาพชุดงานเขียนแบบก่อสร้างสถาปัตยกรรม (The Copy Collection of Architectural Drawings) เป็นภาพที่ถ่ายทำสำเนาจากภาพงานเขียนแบบก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมของฟินแลนด์เกี่ยวกับอาคารสถานที่ เช่น โบสถ์ เป็นต้น โดยถ่ายทำสำเนาจากต้นฉบับที่จัดเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติฟินแลนด์ ภาพชุดนี้จัดเก็บตามลำดับอักษรชื่อสถานที่
4. ชุดภาพงานเขียนแบบก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมของคณะกรรมการอาคารสถานที่แห่งชาติ (The Architectural Drawings of the National Board of Building) เป็นภาพงานเขียนแบบก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมตัวจริงที่หอจดหมายเหตุฟินแลนด์จัดเก็บไว้เอง ส่วนใหญ่เป็นภาพสถานที่ราชการต่าง ๆ จัดเก็บตามลำดับอักษรชื่อสถานที่
5. ภาพจดหมายเหตุ ได้แก่ ภาพที่ติดมากับเอกสารจดหมายเหตุ หอจดหมายเหตุ-

เหตุพินแดนใหม่บริการควบคุมไปกับเอกสารสำคัญ⁸⁶

ออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลีย มีแนวความคิดในการจัดทำเป็นงานภาพเช่นเดียวกับประเทศในทวีปอเมริกาและยุโรป คือ หอสมุดแห่งชาติออสเตรเลีย (National Library of Australia) รับผิดชอบการจัดเก็บภาพประวัติศาสตร์และภาพที่แสดงถึงวิวัฒนาการของประเทศ ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 จนกระทั่งปัจจุบัน มีภาพสีน้ำมัน (Oil paintings) ภาพสีน้ำ (water colours) ภาพพิมพ์ (Prints) และภาพลายเส้น (Drawings) มากกว่า 25,000 ภาพ นอกจากนี้ยังมีภาพถ่ายอีกประมาณ 200,000 ภาพ

หอสมุดแห่งชาติออสเตรเลีย คัดเลือกภาพโดยพิจารณาจากประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ ในการถ่ายทำสำเนาภาพ และในการจัดแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แผนภาพแบ่งออกเป็น 2 หน่วยงาน คือ

1. หน่วยงานภาพศิลปะตัวจริงและภาพพิมพ์ (Original works and prints) จัดเก็บภาพศิลปะตัวจริงที่วาดโดยศิลปินผู้มีชื่อเสียง เช่น ภาพสีน้ำชุดดอกไม้ในประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ซึ่งวาดโดย เอลลิส โรแวน (Ellis Rowan) ภาพงานเขียนแบบก่อสร้างสถาปัตยกรรมสมัยอาณานิคมในนิวเซาท์เวลส์ และทัสมาเนีย ซึ่งวาดโดย ฮาร์ดี้ วิลสัน (Hardy Wilson) ภาพสีน้ำเหมือนแร่ทองคำของ เอส ที กิล (S.T. Gill) และภาพวาดโดยศิลปินคนอื่น ๆ อีกจำนวนมาก

ภาพส่วนบุคคลที่ใหญ่ที่สุดที่หอสมุดแห่งชาติออสเตรเลียได้รับ คือ ภาพชุดของ เร็กซ์ แนน กีเวลล์ (Rex Nan Kivell) หอสมุดได้รับภาพชุดนี้ในปี ค.ศ. 1958

⁸⁶ Letter from Kerttuli Saarni, Assistant Archivist, National Archives of Finland, September 23, 1976.

(พ.ศ.2501) มีทั้งภาพระบายสี (Paintings) ภาพลายเส้น (Drawings) แผนที่ หนังสือ และต้นฉบับตัวเขียนต่าง ๆ ซึ่ง เซอร์ เร็กซ์ เคอ ชาเรมแบค แนน กีเวลล์ (Sir Rex de Charembac Nan Kivell) เป็นผู้รวบรวมไว้ รวมจำนวนภาพและ วัสดุอื่น ๆ มากกว่า 15,000 รายการ

2. หน่วยงานภาพถ่าย (Photographs) หน่วยงานนี้จัดเก็บภาพถ่ายตั้งแต่ ค.ศ.1870 (พ.ศ.2413) ซึ่งเป็นระยะที่เริ่มมีการถ่ายภาพในออสเตรเลีย ภาพถ่าย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ภาพถ่ายบันทึกเหตุการณ์ (Documentary Collection) และภาพถ่ายที่แสดงประวัติศาสตร์การถ่ายภาพ (Collection Illustrating the History of the Art of Photography)

ภาพถ่ายบันทึกเหตุการณ์ เป็นภาพที่เกี่ยวกับ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และ หมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีภาพเกี่ยวกับประเทศในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้รวมอยู่ด้วย ภาพชุดพิเศษของภาพถ่ายบันทึกเหตุการณ์ ได้แก่ ภาพ เนกาตีฟเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าในน่านน้ำออสเตรเลีย ถ่ายโดย อี เอ็ม ฮัมฟรีย์ (E.M. Humphery) ภาพการสำรวจที่ราบสูงของนิวกินี ในราว ค.ศ.1930 (พ.ศ. 2473) ซึ่งเป็นเนกาตีฟประมาณ 2,500 แผ่น รวบรวมโดย ไมเคิล ลีฮี (Michael Leahy) และภาพชุดที่ถ่ายโดยนักถ่ายภาพที่มีชื่อเสียงของออสเตรเลีย คือ แอชลเชล พอยแนนท์ (Ascel Poignant) ผู้ซึ่งอาศัยอยู่กับชาวพื้นเมืองในนอร์ธเทิร์น เทร์ริทอรี เมื่อราว ค.ศ.1950 (พ.ศ.2493) เป็นต้น

ชุดภาพถ่ายที่แสดงประวัติศาสตร์การถ่ายภาพ ประกอบไปด้วยภาพที่เกี่ยวข้อง กับศิลปะการถ่ายภาพ ตั้งแต่ ค.ศ.1840 (พ.ศ.2383) จนกระทั่งถึง ค.ศ.1960 (พ.ศ.2503) จำนวนมากกว่า 20,000 ภาพ นอกจากนี้ยังจัดเก็บผลงานภาพถ่ายของ นักถ่ายภาพชาวออสเตรเลียสมัยแรก ๆ ไว้อีกด้วย

ในการดำเนินงานจัดหาภาพนั้น ส่วนใหญ่แล้วหอสมุดได้จากการบริจาค จาก การซื้อ และจากการขอยืมมาถ่ายทำสำเนาภาพเก็บไว้เอง

การจัดหาภาพศิลปะตัวจริง มักจัดซื้อจากนายหน้าขายภาพ และจากการประมูลภาพเป็นส่วนใหญ่ ส่วนภาพถ่ายมักได้รับจากการบริจาค

หอสมุดแห่งชาติออสเตรเลียจัดทำบรรณารายการภาพเฉพาะภาพศิลปะ โดยยึดหลักกฎเกณฑ์การลงรายการภาพจากหนังสือ Anglo-American Cataloging Rules ของสมาคมหอสมุดอเมริกัน และใช้หนังสือ Library of Congress Subject Headings ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 8 ของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เป็นคู่มือในการให้หัวเรื่องภาพ

ภาพทั้งหมดจัดเก็บในห้องปรับอากาศ ความคุมอุณหภูมิและแสง อุณหภูมิเฉลี่ยของห้องประมาณ 22° ซ. ความชื้นสัมพัทธ์ 55 % วัสดุที่ใช้เก็บภาพเป็นกระดาษที่ไร้สภาพกรด

ภาพสีน้ำมันจัดเก็บในแผ่นโลหะซังก์เขาออกไซด์ ส่วนภาพเขียนอื่น ๆ จัดเก็บไว้ในตู้เก็บแผ่นที่ตามลำดับเลขทะเบียน

ภาพถ่ายจัดเก็บตามลำดับอักษรชื่อผู้ถ่ายภาพในตู้แผนที่ ซึ่งแต่ละลิ้นชักรองด้วยกระดาษไร้สภาพกรด ส่วนภาพแต่ละภาพใส่ไว้ในซองพลาสติก

ในการให้บริการภาพ หอสมุดแห่งชาติออสเตรเลียไม่อนุญาตให้คนหาภาพด้วยตนเอง นอกจากคนรายละเอียดจากบรรณารายการภาพ แต่ผู้ใช้จะขอใช้บริการในห้องบริการอ้างอิง แล้วขอถ่ายทำสำเนาภาพได้ ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ได้แก่ นักประวัติศาสตร์ ศิลปะ นิสิตนักศึกษา นักเรียน ผู้สร้างภาพยนตร์ สำนักพิมพ์ และนักวิจัยในสาขาต่าง ๆ หอสมุดให้บริการขอยืมภาพออกนอกสถานที่แก่สถาบันต่าง ๆ ในออสเตรเลีย และให้บริการยืมเพื่อจัดนิทรรศการในต่างประเทศ⁸⁷

---

⁸⁷ Letter from Margaret Murphy for Principal Librarian, National Library of Australia, August 25, 1976.

เอเชีย

ในเอเชีย การจัดทำเนื้องานภาพยังไม่แพร่หลายเท่ากับในทวีปอเมริกาและยุโรป แม้กระนั้นหลายประเทศก็เริ่มเห็นความสำคัญในการดำเนินงานภาพ เช่น ในประเทศอินเดีย หองสมุดประชาชนกรุงนิวเดลี (Delhi Public Library) จัดเก็บภาพศิลปะจำลองทั้งของต่างประเทศและประเทศอินเดียเอง แต่เนื่องจากภาพที่เก็บมีจำนวนน้อยจึงไม่มีการจัดหมู่และทำบัตรรายการภาพ นอกจากลงทะเบียน โดยลงรายการชื่อผู้วาด ชื่อเรื่อง แหล่งที่มา ขนาดของภาพ และรายการอื่น ๆ ที่ทราบ หองสมุดให้บริการยืมภาพ โดยมีสมาคม องค์กร โรงเรียน วิทยาลัย และหน่วยงานของรัฐบาลขอใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ ระยะเวลาืมโดยเฉลี่ยแล้วนานประมาณ 1 เดือน⁸⁸ ส่วนหอสมุดแห่งชาติอินเดีย (National Library) ไม่มีการดำเนินงานภาพแต่อย่างใด⁸⁹

ในประเทศศรีลังกา ก่อนมีพระราชบัญญัติกฎหมายเหตุ ก.ศ. 1973 (พ.ศ. 2516) (The National Archives Law No. 48 of 1973) หอจดหมายเหตุศรีลังกาไม่ได้ดำเนินงานภาพอย่างแท้จริง ภาพส่วนใหญ่ที่จัดเก็บได้มาจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน เช่น ภาพบุคคลสำคัญของประเทศ ภาพข้าราชการชาวอังกฤษ สถานที่และเหตุการณ์สมัยก่อนในศรีลังกา ภาพดังกล่าวอาจใส่กรอบไว้ หรือเก็บไว้ในซองเก็บภาพ โดยจัดเรียงลำดับตามอักษรชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ และบุคคลสมัยของเหตุการณ์ตามลำดับ

⁸⁸ Letter from O.P. Gupta, Deputy Director of Delhi Public Library, September 10, 1976.

⁸⁹ Letter from K.D. Jasani, Assistant Librarian, Government of India National Library, November 2, 1976.

เมื่อมีพระราชบัญญัติกำหนดเหตุ ค.ศ. 1973 (พ.ศ. 2516) ได้มีการบัญญัติ คำว่า เอกสารราชการ (Public records) ซึ่งรวมรูปภาพ (Pictures) และ ภาพถ่าย (Photographs) ด้วย ตามพระราชบัญญัตินี้หน่วยราชการต่าง ๆ จะต้องรวบรวมภาพส่งให้กับหอจดหมายเหตุศรีลังกาเมื่อภาพอายุ 25 ปีไปแล้ว เพื่อจัดเก็บเป็นการถาวรต่อไป นอกจากนี้สถาบันเอกชนต่าง ๆ ก็ได้รับการชักชวนให้ส่งภาพมาฝากเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุศรีลังกา โดยที่สถาบันเหล่านั้นยังคงมีสิทธิเป็นเจ้าของภาพ เพื่อที่หอจดหมายเหตุจะไต่หาหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมภาพของประเทศศรีลังกาได้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น⁹⁰

วิวัฒนาการการจัดทำเนียบงานภาพในประเทศไทย

ในประเทศไทยการจัดเก็บภาพเข้าใจว่าเริ่มมีขึ้นพร้อมกับการถ่ายภาพที่เริ่มได้รับความนิยมในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะในหมู่พระราชวงศ์และขุนนางผู้ใหญ่ รูปถ่ายที่เก่าที่สุดในประเทศไทยนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาต่อราชานภาพสันนิษฐานว่า คือ พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉายเพื่อเป็นแบบให้พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ นายช่างใหญ่ปั้นพระรูปเพื่อส่งไปถวายคอบแทนแก่พระเจ้านโปเลียนที่ 3 แห่งประเทศฝรั่งเศสที่ใดทรงส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวาย⁹¹ ภาพที่ถ่ายกันในสมัยนั้นคงจะกระจัดกระจายเก็บอยู่ตามวังเจ้านายและบ้าน

⁹⁰Letter from Director, National Archives, Sri Lanka, August 31, 1976.

⁹¹ม.จ.หญิงพูนพิศมัย คีศกุล, "คำนำ," ประชุมสมุดภาพสำคัญในประวัติศาสตร์ เล่ม 1 โดยคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511), หน้า ข.

ขุนนางผู้ใหญ่ และคงสูญหายไปตามกาลเวลา เพราะแม้กระทั่งภาพถ่ายผลงานของนัก
 ภาพถ่ายสมัยแรก ๆ เช่น นายโหมค อมาตยกุล ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์
 เป็นพระยากระษัตริย์โกศล ก็ปรากฏว่าไม่มีเหลืออยู่เลย เขาใจว่ากระจัดกระจาย
 สูญหายไปตามกาลเวลาจนหมดสิ้นเช่นกัน ไม่ปรากฏว่าลูกหลานคนใดเป็นผู้เก็บรักษาไว้⁹²

หน่วยงานทางราชการที่ริเริ่มดำเนินงานภาพ คือ หอพระสมุดวชิรญาณ
 ปรากฏหลักฐานว่า หอพระสมุดไครรวบรวมรูปต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2456 เป็นต้นมา โดย
 ครั้งแรกรวบรวมแคบรูปสมาชิกหอพระสมุดวชิรญาณกับการคัดลอกตำราเก่า ๆ เช่น
 ตำรากระบวนวิชา และตำราพิชัยสงคราม เป็นต้น หอสมุดไครจ้างช่างเขียนสำหรับคัดลอก
 ตำราที่ยืมมาจากที่อื่น และดำเนินการถ่ายตำราเก่าที่ชำรุดแต่ยังมีได้จัดตั้งเป็นแผนก

ภาพที่สะสมไว้นั้น มีประชาชนมาขอคนและคัดลอกเสมอ กรรมการหอพระสมุด
 จึงพยายามรวบรวมภาพทั้งเก่าและใหม่ให้มากที่สุด

ภาพในหอพระสมุดแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ภาพเขียนตำราของเก่า เช่น ตำราพิชัยสงคราม เป็นต้น
2. ภาพบุคคล โดยมากคัดเลือกแต่ผู้มีบรรดาศักดิ์สูง และผู้มีชื่อเสียงเป็นคน

สำคัญ

3. ภาพสถานที่ต่าง ๆ ทั้งที่มีอยู่และรื้อถอนเปลี่ยนแปลงไปแล้ว
4. ภาพเหตุการณ์ไม่จำกัดว่า ภาพอะไร แล้วแต่มีเหตุเกิดขึ้น เช่น งาน
 พระเมรุ หรือนำทวมกรุงเทพ เป็นต้น
5. ภาพแผนที่ เฉพาะแผนที่ภูมิประเทศ
6. ภาพวัตถุ เช่น พระเจดีย์ เทวรูป เป็นต้น
7. แบบอย่างฝีมือช่าง เช่น ฉาทองหนังสือของเก่า ๆ

⁹²สัมภาษณ์ นายศรี อมาตยกุล ผู้เชี่ยวชาญประจำกรมศิลปากร วันที่ 9

หอพระสมุควรวรรวมรูปต่าง ๆ ดังกล่าวไว้เป็นจำนวนมาก จนต้องตั้งแผนการ
รูปขึ้นอีกแผนกหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2461⁹³

ในการรวบรวมภาพต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น สมเด็จพระยาราชกุมารีทรง
ทรงเป็นผู้ริเริ่มโดยประทานกระจกรูปต่าง ๆ จำนวน 2,647 แผ่น ที่ได้ทรงถ่ายใน
เวลาเสด็จตรวจราชการมณฑลต่าง ๆ เมื่อครั้งทรงบัญชาการกระทรวงมหาดไทย ให้เป็น
สมบัติของหอพระสมุค นอกจากนี้หอสมุคยังจัดหาภาพโดยวิธีซื้อ และรับบริจาคจากหน่วย
ราชการและเอกชน บางครั้งก็ส่งช่างเขียนไปคัดลอกแบบอย่างที่มีอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ
มาเก็บไว้ สมเด็จพระยาราชกุมารีทรงประทานความคิดให้หอสมุคไปขอภาพ
จากงานถ่ายรูปมาอย่างละ 2 แผน ส่วนทางกระจกถ่ายรูปของหลวงในรัชกาลที่ 5 และ
6 รวมทั้งของพระองค์ท่านเองก็เอาไปรวมไว้ในแผนกของรูปนี้ทั้งหมด ครั้นยุบงานถ่าย
รูปหลวงฉายาฉัตร พระองค์ท่านก็ทรงให้ไปขอรับกระจกทั้งหมดมาไว้แห่งเดียวกัน ใน
เวลานี้กระจกภาพเหล่านี้เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ⁹⁴

ใน พ.ศ. 2460 มีการสำรวจบัญชีภาพต่าง ๆ ปรากฏว่ามีรายการดังต่อไปนี้

ภาพบุคคล	2,102	ภาพ
ภาพวัตถุรวมทั้งตัวอย่างฉาละลายไทย	9,640	ภาพ
ภาพแผนที่รวมทั้งสถานที่	3,742	ภาพ
ภาพเหตุการณ์	2,825	ภาพ
ภาพต่างประเทศ	3,091	ภาพ

⁹³ รายงานหอพระสมุควชิรญาณสำหรับพระนคร พ.ศ. 2461 - 2467 (พระนคร:
หอพระสมุควชิรญาณ, 2467), หน้า 12.

⁹⁴ ม.จ.หญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, พระประวัติลูกเสือ (พระนคร : โรงพิมพ์
พระจันทร์, 2505), หน้า 43.

กระจกภาพ 2,998 แผ่น
รวมทั้งสิ้น 24,398 ภาพ⁹⁵

สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพได้ทรงเล็งเห็นความสำคัญของการจัดเก็บภาพ โดยมีพระคำริโววา จะตั้งคนหอรูป (picture gallery) เช่น ในต่างประเทศ แต่พระองค์ท่านสิ้นพระชนม์เสียก่อนจะทันได้เห็นความสำเร็จ⁹⁶

ในการดำเนินงานภาพตามพระคำรินั้น หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย คีตกุล ไททรงเล่าไว้ว่า

... ไททรงขอกระจก negative ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ไททรงถ่ายไว้มาเก็บไว้ในหอรูปนี้ และประทานกระจก รูปของพระองค์เองทั้งหมดมารวมไว้ด้วย ต่อมารานถ่ายรูปฉายานรสิงห์ลม ก็ทรงขอกระจกรูปมาไว้อีกทั้งหมด จึงรวมมีกระจกรูปทั้งหมดประมาณ 10,000 รูป ไปรดไหลง บานูซีไวทกรูปว่า รูปอะไร รูปผู้ใด เพื่อจะใดเป็นทัศนศึกษา กำลังทำกันอยู่ก็เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงใน พ.ศ. 2475 เรืองหอรูปนี้ก็สูญกันไปพักหนึ่ง... 97

ภาพที่สะสมไว้ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่าย แบ่งเป็น 4 หมวดใหญ่ คือ ภาพถ่ายบุคคลสำคัญ เหตุการณ์สำคัญ สถานที่สำคัญ และภาพถ่ายเกี่ยวกับงานพระราชพิธี และพิธีต่างๆ ที่สำคัญ⁹⁸ แต่การสะสมภาพถ่ายแต่เพียงอย่างเดียวไม่เป็นการเพียงพอ เพราะไม่-

⁹⁵ รายงานทอพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนคร, เรื่องเดิม หน้าเดียวกัน.

⁹⁶ ม.จ.หญิงพูนพิศมัย คีตกุล, "คำนำ," เรื่องเดิม หน้าเดียวกัน.

⁹⁷ เรื่องเดิม หน้าเดียวกัน.

⁹⁸ พระยาอนุนานราชชน, "เมื่อข้าพเจ้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้า, " ศิลปากร, 10

สามารถจะถ่ายทอดสำเนาภาพได้ พระยาอนุমানราชชนได้เล็งถึงความคิดในการจัดหา
แผ่นกระจกเนกาตีฟมาจัดเก็บไว้ในห้องพระสมุกว่า ควรจะดำเนินการจัดหาแผ่นกระจก
เนกาตีฟจากร้านถ่ายรูปที่มีชื่อเสียง เช่น การติดต่อขอซื้อแผ่นกระจกจากห้างถ่ายรูป
ฉายานรสิงห์ ซึ่งเป็นห้างถ่ายรูปที่มีชื่อเสียงและได้เลิกกิจการไปแล้ว

หอพระสมุกวชิรญาณนับได้ว่าได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดเก็บเนกาตีฟ
ความคู่ไปกับการดำเนินงานภาพ เนกาตีฟสมัยแรก ๆ ที่จัดเก็บที่ได้มาจากร้านถ่ายรูป
ส่วนใหญ่เป็นภาพบันทึกเหตุการณ์และภาพบุคคลเจ้านายชั้นสูงในสมัยก่อน

ห้างถ่ายรูปฉายานรสิงห์เป็นร้านถ่ายรูปในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ที่แยกถนนที่ทองทอดถนนเจริญกรุงมุมถนนตะวันตก เดิมก่อนสงครามโลก
ครั้งที่ 1 เป็นร้านถ่ายรูปของชาวเยอรมันชื่อ โรเบิร์ต เลนส์ (Robert Lenz) ซึ่ง
ได้ดำเนินการถ่ายรูปที่มีชื่อเสียงมากในสมัยนั้น เมื่อประเทศไทยประกาศสงคราม
เข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร กิจการของห้างโรเบิร์ต เลนส์ จึงตกมาเป็นของห้างถ่ายรูป
ฉายานรสิงห์ และได้เลิกกิจการไป เมื่อสิ้นรัชกาลที่ 6 พระยาอนุমানราชชน ได้
เล็งถึงการจัดเก็บเนกาตีฟซึ่งเป็นของห้างถ่ายรูปฉายานรสิงห์ ไว้ดังนี้

... บังเอิญนึกถึงเรื่องแผ่นกระจกของห้างถ่ายรูปฉายานรสิงห์
ขึ้นใจ เมื่อมีโอกาสจึงปรารภเรื่องนี้กับคุณชาติโคเชอุดม (ม.ร.ว.
โป๊ะ มาลากุล) ซึ่งเป็นเลขาธิการสำนักพระราชวังขณะนั้น
ท่านก็บอกให้ทราบโดยทันทีว่า แผ่นกระจกเหล่านี้ตกอยู่กับ
สำนักพระราชวังยังเก็บรักษาไว้ ฉากรูปก็ปิดประตูประตึก
จะเอาไปเก็บไว้แทน ก็ไม่ซัดของ ในที่สุดแผ่นกระจก
เหล่านี้ก็ไต่มาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถาน พร้อมทั้งภาพถ่าย

ต่าง ๆ ของเดิมที่เก็บไว้ในหอพระสมุทวชิราวุธ ก็มารวม
เก็บอยู่ในที่เดียวกัน เมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก
คำริจะโทเก็บภาพฉายและแผนกระดานนี้ไว้ในพระบรมมหาราชวัง
ดูท้าววาท หรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่า วัดพระแก้ววังหน้า
ซึ่งเคยเป็นที่เก็บเอกสารส่วนงานของศาลฎีกา เมื่อ
ศาลฎีกาย้ายเอกสารเหล่านี้ขึ้นไปแล้วที่นั่นยังวางอยู่ จึง
ทรงเห็นว่า ถิ่นเก่าเอาไปรักษาไว้ในที่นั้นเป็นการชั่วคราว
ไปพลางก่อนก็ดู เหมือนเคยไปขอพระเนตรคูสถาน
ที่นั่นครั้งหนึ่ง แต่การย้ายสิ่งทีอเวลานี้ยังไม่ทันได้จัดทำ จะ
เป็นเพราะเหตุไรจำไม่ได้แล้ว... 99

การดำเนินงานจัดเก็บภาพครั้งสมัยกรมพระยาตำรากรภาพ ไม่สามารถ
จะขยายงานใดกว้างขวางตามพระดำริได้ ด้วยขาดทุนทรัพย์และงบประมาณ และ
เมื่อพระยาอนุমানราชชนโคเป็นอธิบดีกรมศิลปากร ได้มีความเห็นว่า

...ถ้าทั้งรูปพวกนี้ไว้จนหมดคนรู้เรื่องแล้ว รูปต่าง ๆ
นี้จะกลายเป็นกระดาษเปล่า หรือทำใหญ่พบเห็นเข้าใจ
ไปผิด ๆ ใด จึงมีคำสั่งให้เจ้าหนวที่พิมพ์รูปเหล่านี้เป็น
กระดาษรูปละ 2 แผ่น เพื่อขอใหญ่ที่รู้จักและรู้เรื่องราว
ต่าง ๆ ในรูปเหล่านั้นช่วยกันจัดเรื่องราวให้ แล้วเก็บ
เข้าบาญชีไว้ งานนี้เข้ามาได้ประมาณ 100 รูป ก็หมด
เงินงบประมาณที่จะซื้อกระดาษพิมพ์ได้... 100

ภาพเนกาตีฟในหอพระสมุทวชิราวุธ ซึ่งปัจจุบันได้จัดเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ จึงไม่มีใครได้ไปประโยชน์ต่อไป จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2505 คณะรัฐบาลได้
ตั้งกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดีขึ้น -

99 เรื่องเดียวกัน, หน้า 62 - 3.

100 หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, "คำนำ," เรื่องเดิม, หน้า ๖.

หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล จึงทรงเสนอแนะให้พิมพ์ภาพจากเนกาตีฟเก่า ๆ¹⁰¹ ซึ่งรัฐบาลไคไทเงินงบประมาณมีละ 10,000 บาท เพื่อพิมพ์รูปเก่าจากฟิล์มเนกาตีฟขึ้น คณะกรรมการดังกล่าวได้จัดทำประชุมสมุคภาพที่สำคัญในประวัติศาสตร์ เล่ม 1 นับได้ว่าเป็นหนังสือสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการถ่ายภาพ และประวัติภาพถ่ายในประเทศไทยโดยยงคี คณะกรรมการไคกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ว่า "การจัดพิมพ์ภาพขึ้นไว้ก็เท่ากับช่วยรักษาสสมบัติของชาติให้คงไว้สืบไปโดยทางทัศนศึกษา"¹⁰²

จากการสำรวจของ นายมานิต วัลลิโภคม กรรมการในขณะนั้น ดำรงตำแหน่งภัณฑารักษ์พิเศษ สังกัดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ปรากฏว่ามี negative ภาพเก็บไว้ที่พัสดุ มีขนาดตั้งแต่ 4" ถึง 12" รวม 23,216 แ่น กำลังอยู่ในลักษณะที่ชำรุดและขึ้นรา คณะกรรมการจึงได้ตกลงให้ทางงบประมาณขึ้นต้น เพื่อพิมพ์ภาพเหล่านั้นมีละ 10,000 บาท ซึ่งจะพิมพ์ได้หมดภายใน 10 ปี ในกรณีนี้ หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล นายมานิต วัลลิโภคม ได้รับมอบหมายให้ร่วมกันดำเนินงานพิจารณาคัดเลือกภาพตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ต้นรัชกาลที่ 6 ซึ่งยังอยู่ในลักษณะที่ดีพอจะพิมพ์ได้ นำมาจัดพิมพ์ให้ชื่อว่า ประชุมสมุคภาพสำคัญในประวัติศาสตร์¹⁰³ เป็นที่น่าเสียดายที่การจัดพิมพ์สมุคภาพจัดพิมพ์ได้เพียงเล่มเดียวก็หยุดชะงักไป เพราะไม่ปรากฏว่าสำนักนายกรัฐมนตรีจะจัดพิมพ์อีก และปัจจุบันเนกาตีฟก็ยังคงเก็บรักษา

¹⁰¹ เรื่องเดิม, หน้าเดียวกัน.

¹⁰² "คำนำ," ประชุมสมุคภาพสำคัญในประวัติศาสตร์ เล่ม 1 โดยคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511), หน้า ก.

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บางส่วนก็ชำรุดเสียหายเนื่องจากเชื้อราและสาเหตุอื่น ๆ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติก็ไม่มียงบประมาณโดยเฉพาะในการจัดตั้งหอรูปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แต่คน นอกจากคอยดูแลรักษาของเก่าไม่ให้สูญหายไปเท่านั้น¹⁰⁴

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นับเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุดในประเทศไทยที่ได้รวบรวมภาพถ่ายและเนกาตีฟตั้งแต่ครั้งเมื่อเริ่มมีการถ่ายรูปเกิดขึ้นในประเทศไทย โดยเก็บรวบรวมภาพถ่ายและเนกาตีฟที่อยู่ในหอพระสมุทวชิรญาณเดิม ภาพที่จัดเก็บแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ภาพบุคคล
2. ภาพวัตถุรวมทั้งตัวอย่างผดุงอายุไทย
3. ภาพสถานที่สำคัญ
4. ภาพเหตุการณ์
5. ภาพต่างประเทศ
6. กระจกภาพ

ในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจัดเก็บภาพถ่ายประมาณ 24,500 ภาพ และกระจกรูปอีกประมาณ 31,400 แผ่น แต่เป็นที่น่าเสียดายที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไม่มีงบประมาณมากพอที่จะดำเนินงานภาพ เพื่อใช้ประโยชน์จากภาพที่มีอยู่ได้ และไม่มีโอกาสได้จัดตั้งหอรูปตามพระคำริของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ การจัดดำเนินงานภาพในปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของงานการศึกษาและประชาสัมพันธ์ ซึ่งก็ได้ดำเนินงานภาพไปตามกำลังเงินงบประมาณที่ได้รับในแต่ละปี

---

¹⁰⁴สัมภาษณ์ นางจิวา จงกล หัวหน้ากองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร
วันที่ 27 ธันวาคม 2519.

งานการศึกษาและประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มีความตั้งใจที่จะ
ขยายงานเป็นทุกรูปแบบต่างหาก ขณะนี้ได้เตรียมงานจัดหาภาพประเภทต่าง ๆ นอกเหนือไป
จากภาพที่จัดเก็บไว้แล้ว และจุดประสงค์ที่สำคัญในการจัดดำเนินงานภาพ คือ การถ่าย
ภาพเพื่อจัดเก็บเองโดยเฉพาะ โดยมีแบบรายการสำหรับการลงทะเบียนภาพถ่าย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แม้ว่าจะมีภาพและกระจกภาพเป็นจำนวนมาก การจัดดำเนินงานภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น คือไม่มีการจัดทำบัตรรายการ หรือครรชนีภาพ แต่อย่างใด ภาพถ่ายจัดเก็บไว้ในหีบไม้ ในสมุดภาพ และในกรอบรูป ส่วนกระจกรูป จัดเรียงตามแนวยืนในหีบไม้หลายขนาดตามขนาดของกระจกรูปนั้น ๆ

คู่มือช่วยในการค้นหาภาพ คือ บัญชีภาพประจำหีบไม้

ตัวอย่าง บัญชีภาพหีบที่ 62

1. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	2
2. พระนางรำเพย พระบรมราชินี ร.4 (สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี)	9
3. เจาคอยจอมมารคาส่าดี ร.4	8
4. สมเด็จพระปิยะมหาราชศรีพัชรินทรมาตา	9
5. สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์	2
6. ไม่ทราบชื่อ	3

รวม 33

ตามตัวอย่างข้างต้น หมายความว่า เป็นบัญชีของกระจกภาพที่จัดเก็บไว้ในหีบไม้เลขที่ 62 มีรายพระนามและรายชื่อของบุคคลตามที่ปรากฏข้างต้น ตัวเลขท้ายพระนาม และท้ายชื่อแต่ละชื่อหมายถึง จำนวนแผ่นกระจกภาพที่มีอยู่ จำนวนแผ่นกระจกภาพที่จัดเก็บไว้ในหีบเลขที่ 62 มีทั้งหมด 33 แผ่น

ในปัจจุบันงานการศึกษาและประชาสัมพันธ์ เริ่มทำการอัดภาพ 10" x 12" จากกระจกภาพที่มีอยู่ โดยทำการอัดภาพไปแล้วประมาณ 1,300 ภาพ และต้องให้ผู้บรรยายภาพที่อัดแล้วเพื่อจะได้นำมาบรรยายละเอียดของภาพต่อไป¹⁰⁵

¹⁰⁵สัมภาษณ์ นายประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ุภัณฑารักษ์ 5 ทำหน้าที่หัวหน้างานการศึกษาและประชาสัมพันธ์ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2520.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่เริ่มดำเนินงานภาพอย่างจริงจัง เช่นเดียวกับการดำเนินงานภาพในหอจดหมายเหตุในต่างประเทศ หน่วยงานที่จัดดำเนินงานภาพในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ มี 2 หน่วย คือ

1. งานบันทึกเหตุการณ์
2. งานเอกสารสำคัญ

งานบันทึกเหตุการณ์ มีหน่วยดำเนินงานภาพเรียกว่า หน่วยภาพประวัติศาสตร์ มีหน้าที่รวบรวม เก็บรักษา และให้บริการภาพเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ร่วมสมัย (ภาพเหตุการณ์ในปัจจุบัน) โดยมีวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและติดตามความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ ส่งช่างภาพออกบันทึกภาพเหตุการณ์สำคัญ ๆ ไว้เพื่อให้ได้ฟิล์มเนกาตีฟเป็นของหอจดหมายเหตุแห่งชาติเอง
2. ออกไปเลือกถ่ายภาพเหตุการณ์สำคัญประจำวัน ซึ่งแผนภาพของสำนักราชเลขาธิการ กรมประชาสัมพันธ์ และหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น ให้ความร่วมมือถ่ายภาพถ่ายที่งานบันทึกเหตุการณ์ต้องการให้ตามข้อตกลงที่มีต่อกัน (ด้วยวิธีนี้จะได้อะไหล่ฟิล์มเนกาตีฟ)
3. นำภาพถ่ายและฟิล์มที่ได้รับใหม่มาลงทะเบียน
4. สอบคนเขียนคำอธิบายภาพทุกภาพ
5. จัดหมวดหมู่และกลุ่มเรื่องภาพถ่าย ลงหมายเลขทะเบียน หมายเลขรหัสหมวดหมู่ทุกภาพ
6. พิมพ์คำอธิบายภาพ แยกตามหมวดหมู่ใหญ่ เก็บรักษาไว้เป็นบัญชีภาพประจำหมวดหมู่ 2 ชุด ตัดแยกรายชั้นคิดไว้ข้างหลังภาพ 1 ชุด
7. บรรจุภาพลงซองกระดาษโรสภาพกรวด แลวใส่ซองเก็บภาพ เขียนหมายเลขทะเบียน หมายเลขรหัสหมวดหมู่หน้าซอง จัดลงกล่อง เขียนป้ายประจำกล่อง นำขึ้นชั้นเอกสาร

8. สำหรับฟิล์ม จัดใส่ของสำหรับเก็บฟิล์ม ลงหมายเลขทะเบียนฟิล์มกำกับทุก
แผ่นฟิล์ม

9. จัดทำบัตรรายการภาพ ติภาพตัวอย่างประกอบ ลงหมายเลขทะเบียนฟิล์ม
กำกับ (ถ้ามีฟิล์ม) เพื่อความสะดวกในการบริการอัดภาพ

10. จัดทำครรชนีสมุดภาพสำคัญ ๆ ที่มีผู้จัดทำจำหน่าย¹⁰⁶ ,

งานบันทึกเหตุการณ์ เริ่มดำเนินงานภาพอย่างจริงจังเมื่อ พ.ศ. 2518 ปัจจุบัน
ลงทะเบียนภาพแล้วประมาณ 8,000 ภาพ และจัดเก็บเนกาตีฟไว้ประมาณ 100,000
แผ่น

ในการจัดหาภาพเหตุการณ์ร่วมสมัย งานบันทึกเหตุการณ์ได้รับความร่วมมือใน
การถ่ายภาพจากเนกาตีฟของแผนกภาพของสำนักราชเลขาธิการ กรมประชาสัมพันธ์
และหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น และได้จากการถ่ายภาพเองในบางครั้ง

ในบรรดาภาพทั้งหมดที่งานบันทึกเหตุการณ์จัดหามา นั้น มีภาพชุดพิเศษ ได้แก่
ชุดสมุดภาพ ของนางสาวอิง ศกุนตะสุต ซึ่ง นายประสิทธิ์ ศกุนตะสุต ได้มอบให้กับหอ
จดหมายเหตุแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2517 จำนวนรวมกันทั้งสิ้น 1,200 เล่ม ชุดสมุดภาพ
เหล่านี้ได้รวบรวมภาพถ่าย ภาพวาดในหน้าหนังสือพิมพ์ วารสารทั้งภาษาไทยและ-
ภาษาต่างประเทศ ซึ่งได้ตัดเก็บไว้หลายสิบปี ซึ่งขณะนี้เจ้าหน้าที่กำลังดำเนินการสำรวจ
เพื่อจัดทำทะเบียนสมุดภาพต่อไป

ภาพที่ได้รับจะนำมาพิจารณาจัดเก็บ โดยตรวจสอบความสมบูรณ์ของภาพ และ
ลงทะเบียนภาพเพื่อทำการจัดเก็บอย่างถาวร

¹⁰⁶ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร งานบันทึกเหตุการณ์ของกองจดหมายเหตุ
แห่งชาติ (พระนคร : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร, ม.ป.ป.), หน้า 2.
(อัครสำเนา).

ตัวอย่าง แบบรายการการลงทะเบียนภาพของงานบันทึกเหตุการณ์

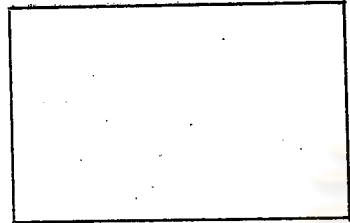
เลข ทะเบียน	เลข เนกาตีฟ	วัน เดือน ปี ที่รับ	แหล่ง ที่มา	วัน เดือน ปี ที่ถ่าย	เลขหมู่	รายการ	หมายเหตุ

แบบรายการ การลงทะเบียนภาพในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ มีขนาด 14" x 10" มีรายการต่าง ๆ ที่ลงรายละเอียดของภาพ 7 รายการ คือ ลงทะเบียนภาพ เลขเนกาตีฟภาพ วัน เดือน ปี ที่ได้รับภาพ แหล่งที่มาของภาพ วัน เดือน ปี ที่ถ่ายภาพ เลขหมู่ภาพ รายการภาพ และรายการหมายเหตุ

ในปัจจุบัน รายการเลขหมู่ภาพยังไม่ได้จัดทำ เพราะต้องการที่จะทราบแนวโน้มของภาพชนิดต่าง ๆ ที่ได้จัดเก็บไว้ที่งานบันทึกเหตุการณ์ก่อนว่า มีภาพชนิดใดบ้าง แล้วจึงจะทำการให้เลขหมู่ภาพเป็นของหอจดหมายเหตุโดยเฉพาะต่อไป

หลังจากที่ลงทะเบียนภาพแล้ว จะนำภาพมาจัดทำบัตรรายการ โดยงานบันทึกเหตุการณ์ได้ออกแบบบัตรรายการภาพเพื่ออำนวยความสะดวกในการบริการภาพโดยเฉพาะ

ตัวอย่าง บัตรรายการภาพของแผนกบันทึกเหตุการณ์ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

จ 2913	<p>ภาพ การแสดงรอบสุดท้ายของคณะ นาฏศิลป์ไทยในนครปักกิ่ง รูป ถ่ายหมบบนเวทีโรงละครโศวตู่ จีฉางร่วมกับนายสีเซียงเฉียน รองประธานสมัชชาประชาชน แห่งชาติ นายซุนเจี้ยน รอง นายกรัฐมนตรี และ ม.ร.ว. เกษมสโมสร เกษมศรี เอก อัครราชทูตไทยประจำนคร ปักกิ่ง</p>
	
<p>ผู้ถ่ายภาพ น.ส.ทรงสรณ์ นิลกำแหง</p>	
<p>วัน เดือน ปี 23 เมษายน 2519</p>	
<p>เลขทะเบียน 5505</p>	
<p>เลขเนกาตีฟ 1281</p>	

บัตรรายการภาพตามตัวอย่างข้างต้น จะจัดเรียงเก็บในตู้บัตรรายการภาพ
ภาพตัวจริงจะเก็บไว้ที่ห้องเก็บภาพผู้ให้บริการไม่จำเป็นต้องดูภาพตัวจริง เพราะได้
เห็นภาพย่อส่วนและรายละเอียดต่าง ๆ ของภาพคร่าว ๆ แล้ว เช่น รายการชื่อผู้ถ่าย
วัน เดือน ปี ที่ถ่าย เลขทะเบียน เลขเนกาตีฟ คำอธิบายภาพ

งานบันทึกเหตุการณ์ไม่ได้จัดหมวดหมู่ภาพ แต่ใช้สัญลักษณ์ แหล่งที่มาของภาพ
ตามควยเลขทะเบียนภาพในกลุ่มนั้นเป็นเลขหมู่ภาพ โดยกำหนดสัญลักษณ์ตามแหล่งที่มาที่
สำคัญ 8 แหล่ง คือ ราชสำนัก (ร) สื่อมวลชน (ส) เอกชน (อ) หอจดหมายเหตุ
แห่งชาติ (จ) หน่วยราชการ (น) ทัวไป (ท) สมุดภาพ (สภ) และโปสเตอร์ (ป)

ตามตัวอย่างเป็นภาพที่หอจดหมายเหตุถ่ายเอง จึงให้สัญลักษณ์ จ. ตามควย
เลขทะเบียน คือ 2913 ดังนั้น จ.2913 จึงทำหน้าที่แทนเลขหมู่ภาพในการดำเนินงาน
ภาพของงานบันทึกเหตุการณ์

ในปัจจุบันบัตรรายการภาพที่จัดทำในงานบันทึกเหตุการณ์ยังไม่สมบูรณ์เพียงพอ เพราะยังไม่ได้กำหนดหัวเรื่องภาพลงไปในบัตรรายการภาพ เจ้าหน้าที่ของงานบันทึกเหตุการณ์กำลังพิจารณารวบรวมหัวเรื่องที่จะใช้ได้ กับงานทุกแผนของงานบันทึกเหตุการณ์ บัตรรายการภาพเมื่อจัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วจะจัดเรียงตามลำดับอักษรของหัวเรื่องภาพ

ในการจัดเก็บภาพ จะเก็บภาพด้วยกระดาษเยื่อโรสภาพกรด แล้วใส่ซองเก็บภาพอีกทีหนึ่ง เขียนหมายเลขทะเบียน หมายเลขรหัสหมวดหมู่หน้าของ จัดลงกล่อง (กล่องหนึ่ง ๆ ใส่ภาพได้ประมาณ 100 ภาพ) เขียนป้ายประจำกล่อง แล้วจึงนำขึ้นชั้นเอกสาร สถานที่เก็บภาพเป็นห้องปรับอากาศ ควบคุมอุณหภูมิ

งานบันทึกเหตุการณ์ให้บริการภาพโดยใหญ่ไซคนหารายละเอียดจากบัตรรายการภาพ ไม่อนุญาตให้คนจากที่เก็บภาพโดยตรง ทั้งนี้เพื่อการควบคุมภาพต้นฉบับให้อยู่ในสภาพคงทนถาวรเพื่อการศึกษาของคนรุ่นหลังต่อไป¹⁰⁷

งานเอกสารสำคัญ มีหน่วยโสตทัศนจดหมายเหตุ ทำหน้าที่ดำเนินงานภาพที่ติดมากับเอกสารสำคัญ ซึ่งมีทั้งภาพถ่าย ภาพลายเส้น ภาพร่าง ภาพสีน้ำ แผนสถิติ โปสเตอร์ ปัจจุบันกำลังสำรวจภาพที่ติดอยู่กับเอกสารสำคัญ เพื่อคัดแยกเก็บไว้ทางหาก และจัดทำบัตรรายการ และครรชนีภาพ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ ขณะนี้ดำเนินการคัดแยกภาพจากเอกสารสำคัญไปแล้วประมาณ 500 ภาพ โดยใส่ไบแทนไวแทนที่ที่ดึงออก เพื่อแจ้งให้ผู้ใช้เอกสารจดหมายเหตุทราบสถานที่เก็บและรายละเอียดอื่น ๆ ที่ช่วยในการค้นหาภาพเหล่านั้น ภาพส่วนใหญ่เป็นภาพที่ติดมากับเอกสารจดหมายเหตุสมัยรัชกาลที่ 5, 6 และ 7 นอกจากนั้นงานเอกสารสำคัญกำลังติดต่อขอขอรุขรูปที่จัดเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เพื่อนำมาอัดเป็นภาพถ่ายสำหรับให้บริการในหอจดหมายเหตุแห่งชาติต่อไป ภาพ

¹⁰⁷ ด้มภาพนี้ นางสาวทรงวรรณ นิลกำแหง นักจดหมายเหตุ 5 ทำหน้าที่หัวหน้างานบันทึกเหตุการณ์ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร วันที่ 6 กันยายน 2519.

ทั้งหมดที่จัดเก็บไม่อนุญาตให้คนหาควยตนเอง แต่จะให้บริการในห้องอ้างอิง โดยมีอุปกรณ์ช่วยคน คือ บัญชีเอกสาร และบัตรรายการภาพ หอจดหมายเหตุมีบริการถ่ายทำสำเนาภาพถ่ายควย¹⁰⁸

หอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินงานภาพ คือ งานกิจกรรมห้องสมุด ซึ่งแบ่งงานเป็น 5 ประเภท คือ

1. กิจกรรม
2. บริการ
3. วิชาการ
4. จัดทำ
5. ชุกรการ

1. กิจกรรม ได้แก่ การจัดนิทรรศการ อภิปรายและบรรยาย ฉายภาพยนตร์ สไลด์และฟิล์มสตริป กิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็ก ได้แก่ แนะนำหนังสือ เสนอ นิทาน ตอบปัญหา เชิดหุ่น ฝึกท่องจำ วาดภาพ ฯลฯ กิจกรรมพิเศษ ได้แก่ สาธิตการอ่านทำนองเสนาะวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมสำหรับเด็กภาคฤดูร้อน ฯลฯ

2. บริการ หมายถึง บริการในคานาสถิตทัศนศึกษา เช่น คนควาเกี่ยวกับภาพ แผนที่ ให้บริการถ่ายทำสำเนาแถบบันทึกเสียง แฉกแพรความรู้ทางสื่อมวลชน ฯลฯ

3. วิชาการ ได้แก่ การคนควารรวบรวมเรื่องราวเอกสารต่าง ๆ เพื่อนำมาจัดนิทรรศการจัดทำภาพยนตร์ จัดทำคำบรรยายภาพถ่าย ภาพนิ่ง และภาพเลื่อน ทำบัตรนิเทศสไลด์ทัศนวัสดุ ถ่ายทอดการบรรยายเพื่อจัดพิมพ์ ทำบรรณนิทัศน์หนังสือ ฯลฯ

¹⁰⁸สัมภาษณ์ นางสาวสวนีย์ วิเศษสินธุ์ นักจดหมายเหตุ 4 งานเอกสารสำคัญ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร วันที่ 7 มกราคม 2520

4. จัดหา ใ้แก่ การรวบรวมโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ โดยรับจากงานจัดหา จัดซื้อเอง แลกเปลี่ยน ขอรับบริจาค จัดทำเอง เช่น ภาพถ่าย จัดทำภาพนิ่ง (Slides) และภาพเลื่อน (Filmstrips) ฯลฯ

5. ชุกราก ใ้แก่ การไ้ค้คอบหนังสือ ขออนุมัติจัดกิจกรรม ทำหน้าที่บันทึกเบิกเงิน การดูแลสถานที่ห้องประชุม ฯลฯ

ปัจจุบันหอสมุดจัดเก็บภาพไว้ประมาณ 3,000 ภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์

ในการจัดหาภาพ ส่วนใหญ่ไ้ค้มาจากภาพที่จัดแสดงนิทรรศการเนื่องในโอกาสต่าง ๆ และจากการถ่ายรูปเอง มีการจัดทำบัตรรายการภาพอย่างง่าย ๆ

ตัวอย่าง บัตรรายการภาพในหอสมุดแห่งชาติ

คำรกราชาภาพ, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, 2405 - 2486

การเขียนต่างประเทศ 3 ภาพ ชาวคำ ภาพถ่าย 10" x 12"
 สารบาณภาพ - ทรงฉายที่นครวัด พ.ศ. 2467 - ทรงฉายที่หน้า
 มหาปราสาทในวังเมืองมณฑล พ.ศ. 2478 - ทรงสวมกอด
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ที่ป็นัง

บัตรรายการภาพที่ไ้ใช้ในหอสมุดแห่งชาติ ไ้หัวเรื่องภาพเป็นรายการหลัก และอาจมีบัตรเพิ่มชนิดอื่น ๆ มีรายละเอียดของภาพอย่างคร่าว ๆ

ภาพทั้งหมดหลังจากที่จัดทำบัตรรายการแล้วจะจัดเก็บไว้ในซองเก็บภาพ หลังซองเขียนหัวเรื่องภาพ แล้วจัดเก็บเรียงในตู้เอกสารขนาด 4 ลิ้นชัก

นอกจากหอสมุดแห่งชาติจะได้จัดเก็บภาพถ่ายต่าง ๆ แล้ว ยังจัดเก็บสมุดภาพ
 อื่นเป็นจำนวนมาก โดยเก็บเป็นชุด ๆ ไป ไม่มีการจัดทำบัตรรายการหรือลงทะเบียน
 เช่น ภาพชุดนิทรรศการวีรชน ภาพชุดรายการสำหรับเด็กภาคฤดูร้อน และภาพชุดงาน
 นิทรรศการ ร.6 เมื่อ พ.ศ. 2513 เป็นต้น

หน่วยงานหรือผู้ใช้หอสมุดที่สนใจจะขอใช้บริการ สามารถติดต่อขอใช้บริการ
 จากหัวหน้างานกิจกรรมหอสมุดใดโดยตรง¹⁰⁹

หอสมุดหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น

หอสมุดหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น เป็นหน่วยงานหนึ่งของบริษัทบิสซิเนสรีวิว มี
 หน้าที่ในการจัดดำเนินการภาพและจัดทำภาคข่าวเพื่อให้บริการแก่เจ้าหน้าที่ของ
 หนังสือพิมพ์เดอะเนชั่นรีวิว (The Nation Review) หอสมุดจัดตั้งพร้อม ๆ กับการ
 ออกหนังสือพิมพ์ เดอะ วอยซ์ ออฟ เดอะ เนชั่น (The Voice of the Nation)
 เมื่อ พ.ศ. 2514 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น เดอะเนชั่นรีวิว

หอสมุดได้รับภาพเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ทั้งภาพที่ลงตีพิมพ์ในหน้าหนังสือ
 พิมพ์ และภาพอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ลงตีพิมพ์อีกเป็นจำนวนมาก หอสมุดได้ดำเนินงานจัดเก็บ
 ภาพเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ภาพภายในประเทศ
2. ภาพต่างประเทศ

ภาพภายในประเทศ ส่วนใหญ่เป็นภาพที่ได้จากแผนกช่างภาพของหนังสือพิมพ์
 เป็นภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อประกอบข่าวในแต่ละวัน โดยปกติแล้วเมื่อช่างภาพทำ
 การถ่ายภาพแล้วจะอัดภาพนั้น ๆ เพื่อพิจารณาลงประกอบข่าวจำนวนหนึ่ง และทาง

¹⁰⁹สัมภาษณ์ นางสาวมาลิน ภัทรภริมย์ บรรณารักษ์ 6 ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างาน
 กิจกรรมหอสมุด กิ่งหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร วันที่ 21 มกราคม 2520.

กองบรรณาธิการจะทำการคัดเลือกภาพที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดลงประกอบข่าว หอสมุดจึงได้รับภาพทั้งจากที่ลงในหน้าหนังสือพิมพ์และที่ไม่ได้ลงพิมพ์ ภาพเหตุการณ์ภายในประเทศมักมีขนาดประมาณ 7" x 5" เป็นส่วนใหญ่ และส่วนมากเป็นภาพขาว-ดำ

นอกจากช่างภาพของแผนกช่างภาพจะทำการถ่ายและอัดมาให้ดังกล่าวแล้ว หน่วยงานอื่น ๆ เช่น สถานีราชการ สถานีทูต สำนักงานเอกชน ก็มักส่งภาพมาให้สำนักพิมพ์ได้พิจารณาตีพิมพ์เพื่อโฆษณากิจการของตน เช่น ภาพการประชุมสัมพันธของธนาคาร โรงแรม ภาพธุรกิจการค้าของบริษัทต่าง ๆ

ภาพต่างประเทศเป็นภาพที่จัดส่งจากหน่วยงานต่างประเทศ และที่ได้รับโดยตรงจากสำนักข่าว ยู พี ไอ (United Press Association) และสำนักข่าว เอ พี (Associated Press) ภาพจากสำนักข่าว ยู พี ไอ มีขนาด 10" x 8" ส่วนภาพจากสำนักข่าว เอ พี มีขนาด 7 $\frac{1}{2}$ " x 5 $\frac{1}{2}$ " ด้านบนของภาพจะมีคำอธิบาย (Caption) ประกอบสั้น ๆ

หอสมุดได้รับภาพทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉลี่ยแล้ววันละประมาณ 50 ภาพ บรรณารักษ์พิจารณาภาพที่จะจัดเก็บ โดยคำนึงถึงคุณค่าของการใช้ภาพในครั้งต่อไป ส่วนภาพที่พิจารณาแล้วว่าไม่มีคุณค่าต่อการจัดเก็บจะแยกไว้ทางการจัดเก็บภาพเหตุการณ์ภายในประเทศ

เมื่อหอสมุดได้รับภาพมาในแต่ละวัน บรรณารักษ์จะตัดคำอธิบายประกอบภาพจากหน้าหนังสือพิมพ์หรือวิธีเขียนคำอธิบายอย่างสั้น ๆ เพื่อให้รู้ว่าภาพอะไรสำคัญอย่างไร คำอธิบายของภาพจะอยู่ด้านหลังของภาพ ซึ่งตอนล่างจะประทับวันที่ที่ภาพนั้นปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ เพื่อที่จะได้อ่านข่าวเกี่ยวกับภาพนั้น ๆ โดยละเอียด เมื่อต้องการทำการค้นคว้าเกี่ยวกับข่าวนั้น ๆ อีกครั้งหนึ่ง

การจัดเก็บภาพภายในประเทศ หอสมุดจัดเก็บไว้ในตู้เก็บภาพขนาด 7 ลิ้นชัก ในลิ้นชักหนึ่ง ๆ จะเก็บภาพได้ประมาณ 8,000 - 10,000 ภาพ

ภาพเหตุการณ์ภายในประเทศจะจัดเก็บไว้ในช่องเก็บภาพ ในปัจจุบันนี้ใช้ของ

จดหมายขนาด 5" x 8" เป็นซองเก็บภาพ หน้าซองจะเขียนชื่อหัวเรื่องของภาพ ด้าน
 ล่างของซองจะประทับตราวันที่ที่เริ่มเก็บภาพ การให้หัวเรื่องจะมีหัวเรื่องนำและหัว
 เรื่องย่อย เช่น ภาพที่เกี่ยวกับอุบัติเหตุจะเก็บไว้ที่หัวเรื่อง "ACCIDENT" และใต้หัว
 เรื่องภาพ "ACCIDENT" จะมีซองภาพที่เกี่ยวกับอุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น อุบัติเหตุที่เกิด
 จากรถยนต์ชนกัน อุบัติเหตุที่เกิดจากรถบรรทุก อุบัติเหตุที่เกิดจากรือชนกัน เป็นต้น

ในการให้หัวเรื่องภาพ หอสมุดใช้หัวเรื่องจากหนังสือ Sears List of
 Subject Headings และคัดชื่อหัวเรื่องเอาเองเพื่อให้เหมาะสมกับเรื่องและเหตุ
 การณ์ของภาพ หัวเรื่องต่าง ๆ ของภาพ หอสมุดจัดทำบัตรบรรณภาพแข็งไว้ที่ตู้บัตร
 รายการ

การเก็บภาพต่างประเทศ

การจัดเก็บภาพต่างประเทศยุ่งยากมากกว่าการเก็บภาพภายในประเทศ เพราะ
 เหตุการณ์ต่าง ๆ ในต่างประเทศมีมากมาย และภาพก็มีแตกต่างกันหลายขนาด ทำให้
 ประสพปัญหาต่อการจัดเก็บ

ภาพต่างประเทศที่ได้รับการตีพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ เมื่อจัดทำคำอธิบาย
 ประกอบภาพแล้ว บรรณารักษ์จะเก็บไว้ในแฟ้มแขวน (Folder) ในตู้เอกสารขนาด 4
 ดินฉีก จัดเรียงตามตัวอักษรของหัวเรื่องอย่างกว้าง ๆ และแบ่งย่อยเก็บตามชื่อประเทศ

นอกจากการจัดเก็บภาพในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้ว หอสมุดยัง
 เก็บภาพชุดพิเศษอื่น ๆ ได้แก่

1. ภาพชุดบุคคล ได้แก่ ภาพคนไทยทุกระดับชั้นในวงการอาชีพต่าง ๆ กัน
 ได้มาจากภาพถ่ายบุคคลต่าง ๆ ทั้งจากการตัดจากภาพเหตุการณ์อื่น ๆ หรือภาพที่ได้มา
 จากการถ่าย สัมภาษณ์ หรือได้มาจากเจ้าของภาพโดยตรง ขนาดของภาพจึงมีความแตก
 ต่างกันออกไป โดยมีขนาดตั้งแต่เล็กที่สุดไปจนถึงขนาดใหญ่ที่สุด ภาพทุกขนาดมีประโยชน์
 ต่อการพิมพ์ประกอบข่าว ภาพคนไทยคนหนึ่ง ๆ มีซ้ำกันหลายรูปในอิริยาบถต่าง ๆ กัน
 ทำให้อำนวยความสะดวกในการคัดภาพบุคคลนั้น ๆ เพื่อประกอบเรื่องราวของข่าว เช่น

ข่าวคราวการถึงแก่กรรม ทางห้องสมุดจะต้องเลือกภาพบุคคลนั้นในลักษณะที่เคร่งขรึม หรือภาพอย่างธรรมดาที่สุด ไม่พิจารณาภาพที่กำลังหัวเราะลงตีพิมพ์ เป็นต้น

การจัดเก็บภาพ คนไทยจะจัดเก็บใส่ไว้ในซองรวม ๆ กัน โดยของภาพทั้งหมด จะจัดเรียงตามตัวอักษรของชื่อบุคคลที่เขียนไว้ทางคานขวาของซอง ชื่อใดที่ซ้ำกันมากก็ รวมแยกไว้อีกซองหนึ่ง ถ้าซ้ำกันมากอีกจะแยกเป็นซองภาพของบุคคลนั้น ๆ โดยตรง

นอกจากภาพคนไทยแล้ว ห้องสมุดยังมีภาพชุดคนต่างประเทศ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ภาพคนต่างประเทศ เป็นภาพซึ่งได้จากการคัดเลือกเฉพาะภาพบุคคลจาก ภาพเหตุการณ์ต่างประเทศที่สำนักข่าว ยู พี ไอ และสำนักข่าว เอ พี ห้องสมุดจัดเก็บ ไว้ในแฟ้มแขวนไว้ในตู้เอกสารตามลำดับอักษรชื่อสกุล บุคคลใดที่มีภาพมากเป็นพิเศษ จะ จัดแยกเป็นแฟ้มเฉพาะบุคคล ซึ่งส่วนมากแล้วมักเป็นบุคคลสำคัญของประเทศต่าง ๆ เช่น แฟ้มภาพของประธานาธิบดี เจอรัลด์ ฟอร์ด (Gerald Ford) แฟ้มภาพของนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) เป็นต้น

ข. ภาพคนต่างประเทศในประเทศไทย เป็นภาพที่ห้องสมุดคัดจากภาพงาน เลี้ยงต่าง ๆ ในไทย หรือเป็นภาพที่ได้มาจากบริษัทต่าง ๆ ที่ส่งมาเพื่อประชาสัมพันธ์ การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในบริษัทของคน ภาพคนต่างประเทศในประเทศไทยจะจัดเก็บไว้ ในช่องเก็บภาพ เรียงตามลำดับอักษรชื่อสกุล

2. ชุดภาพกีฬา ได้แก่ ภาพกีฬาโดยทั่วไป และภาพนักกีฬา ทั้งของไทยและ ต่างประเทศ ภาพกีฬาจัดเก็บแยกแฟ้มตามประเภทกีฬา เรียงตามลำดับอักษรของชื่อกีฬา ในตู้เอกสารเก็บภาพขนาด 4 นิ้วซีก ส่วนภาพนักกีฬาจัดเก็บไว้ในแฟ้มแขวนในตู้เอกสาร เก็บภาพขนาด 4 นิ้วซีก เช่นเดียวกัน โดยจัดเรียงตามลำดับอักษรของชื่อสกุลของนักกีฬา ต่างประเทศ ส่วนนักกีฬาไทยจัดเรียงตามลำดับอักษรชื่อ

3. ชุดภาพการบินเหิง ได้แก่ ภาพที่เกี่ยวข้องกับการบินเหิง เช่น ภาพคารานัก- ร่อง ภาพจากภาพยนตร์เรื่องต่าง ๆ และภาพที่เกี่ยวข้องกับการคนตรี ห้องสมุดจัดเก็บเป็น ประเภทไม่ปะปนกัน

เนื่องจากห้องสมุดเป็นห้องสมุดเฉพาะ ผู้มีสิทธิใช้ห้องสมุดจึงได้แก่ กองบรรณาธิการ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่นรีวิว แต่ห้องสมุดไม่สงวนสิทธิการใช้แก่บุคคลภายนอก บรรณารักษ์ของห้องสมุดจะให้บริการแก่บุคคลภายนอกที่ทำหนังสือขออนุญาตเข้าใช้ห้องสมุด โดยติดต่อกับหัวหน้ากองบรรณาธิการหนังสือเดอะเนชั่นรีวิว หรือติดต่อกับบรรณารักษ์โดยตรง¹¹⁰

ห้องสมุดสยามสมาคม

ห้องสมุดสยามสมาคม เป็นห้องสมุดที่เก็บภาพ โดยเฉพาะภาพถ่ายประวัติศาสตร์ ภาพส่วนใหญ่เป็นภาพประวัติศาสตร์สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาพเจ้านายในราชสำนัก ภาพเหตุการณ์ในประเทศ เช่น ภาพพิธีเปิดกรรรางในสมัยรัชกาลที่ 5 ภาพประเพณี ภาพบุคคลสำคัญในอดีต และภาพศิลปะต่าง ๆ จำนวนภาพทั้งหมดมีประมาณ 5,000 ภาพ

ภาพทั้งหมดห้องสมุดได้รับจากการบริจาค และภาพส่วนใหญ่ได้รับบริจาค นาย เอ บี กริสวอลด์ (Mr. A.B. Griswold) ชาวอเมริกัน ผู้เป็นผู้อำนวยการมูลนิธิบรูซวูด (Bruzewood Foundation)

ห้องสมุดยังไม่ได้จัดดำเนินการในบางครั้ง นอกจากนี้ยังมีภาพและแผนที่ใส่กรอบติดกับฝาผนังประมาณ 30 ภาพ ภายในห้องสมุดอีกด้วย¹¹¹

¹¹⁰ จุมพจน์ วนิชกุล, "ห้องสมุดหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น" (ภาคนิพนธ์วิชา Administration of Archival Materials แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517) (พิมพ์คัด).

¹¹¹ สัมภาษณ์ นางสาวจำเรียง ชมถาวร บรรณารักษ์ห้องสมุดสยามสมาคม วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2520.

แผนกสมุควาพคนร้าย กองทะเบียนประวัติอาชญากร กรมตำรวจ

แผนกสมุควาพคนร้าย เป็นหน่วยงานหนึ่งของกองทะเบียนประวัติอาชญากร กรมตำรวจ มีหน้าที่ในการรวบรวมรูปถ่ายของนักโทษ และคนร้ายทุกประเภท ตลอดจนนักโทษประหารชีวิต และทำหน้าที่ถ่ายรูปผู้ต้องหาหรือคนร้ายในคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นประโยชน์แก่การสืบสวนหาตัวคนร้าย และเพื่อให้พยานหรือเจ้าทรัพย์ใดควาพคนร้ายในคดีที่เจ้าทรัพย์หรือพยานจำหนาคคนร้ายได้ เพื่อเป็นแนวทางในการติดตามหาตัวคนร้ายต่อไป

แผนกสมุควาพคนร้าย ใ้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็น 4 หมวด คือ

ก. หมวดถ่ายรูป มีหน้าที่

1. ทำการถ่ายรูปผู้ต้องหาในคดีความผิดฐานประทุษร้ายต่อทรัพย์หรือคดีอื่น ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์และเกิดผลดีต่อทางราชการที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนทำการถ่ายรูปผู้ต้องหา เนรเทศและบุคคลอันชพาลที่ได้รับการปลดปล่อยจากสถานฝึกอาชีพลาดยาว

2. ทำหน้าที่ถ่ายรูปผู้ต้องหาตามสถานีตำรวจต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร ในกรณีที่มีผู้ต้องหามากหรือผู้ร้ายสำคัญซึ่งยากแก่การควบคุมตัวมาถ่ายรูปที่แผนกสมุควาพคนร้าย

3. ทำการถ่ายสำเนาภาพถ่ายรูปผู้ต้องหาและเอกสารอื่น ๆ ทำการอัดและขยายภาพถ่าย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอมา

การถ่ายรูปผู้ต้องหา ถ่ายเป็นภาพขาว-ดำ ในลักษณะภาพคานหน้าตรงและคานข้าง แล้วให้หมายเลขเรียงลำดับตามจำนวนคน และปัดคัทหน้าออก แล้วทำการล้างฟิล์มและอัดขยายคนละ 2 รูป เพื่อคิควาพคนร้าย 1 รูป อีกรูปหนึ่งส่งแผนกตรวจอาชญากร ส่วนฟิล์มจะจัดส่งให้หมวดคัทขึ้นเก็บ นอกจากนี้ยังมีการถ่ายรูปควยฟิล์มสีเพื่อทำสไลด์อีกควย

ข. หมวดสมุควาพคนร้าย มีหน้าที่

1. เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมภาพถ่ายทั่วราชอาณาจักร เช่น ผู้ต้องหา เนรเทศ บุคคลที่ได้รับการปลดปล่อยจากสถานฝึกอาชีพลาดยาว และนักโทษ-

ประหาร

2. จัดทำสมุดภาพคนร้าย

ค. หมวดสเก็ตภาพ มีหน้าที่

1. รับหนังสือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจตามสถานีตำรวจต่าง ๆ ในกรณีที่ส่งตัวผู้เสียหายหรือพยานมาให้วาดภาพคนร้ายตามคำบอกเล่า

2. บันทึกวิธีการของคนร้าย เพื่อศึกษาวิธีการและวางแนวทางป้องกันอาชญากรรม เมื่อพนักงานสอบสวนได้ให้เจ้าทรัพย์หรือพยานในคดีที่จำหนาคคนร้ายได้แต่ยังจับกุมตัวไม่ได้มาถ่ายภาพจากสมุดภาพคนร้าย แล้วปรากฏว่าภาพถ่ายที่เก็บไว้ไม่มีภาพถ่ายใดมีลักษณะใกล้เคียงกับคนร้ายที่ต้องการตัว เจ้าหน้าที่ของแผนกก็จะได้ทำการสเก็ตภาพของคนร้ายตามคำบอกเล่าของเจ้าทรัพย์หรือพยาน แล้วทำการถ่ายและอัดขยายภาพดังกล่าว จัดส่งให้พนักงานสอบสวนเพื่อเป็นแนวทางในการจับกุมคนร้ายต่อไป

ง. หมวดดัชนี มีหน้าที่

1. ความคุ้มครองรูปถ่ายและฟิล์มที่ได้รับจากหมวดถ่ายภาพ โดยลงบัญชีตามลำดับเลขที่ทะเบียน

2. ลงบัญชีภาพถ่ายนักโทษประหารชีวิตที่ส่งมาจากเรือนจำกลาง หรือเรือนจำกลางจังหวัด โดยการให้หมายเลขทะเบียนตามลำดับภาพที่เข้ามา

ในการจัดเก็บภาพ แผนกสมุดภาพคนร้ายจัดเก็บภาพไว้ในสมุดภาพ โดยแยกเก็บ

ดังนี้

1. แยกตามประเภทความผิด เช่น ลักทรัพย์ วิวังราวทรัพย์ ลวงกระเป๋่า และ

อื่น ๆ

2. เมื่อแยกตามประเภทความผิดแล้ว จัดเรียงตามลำดับอายุ โดยแบ่งกลุ่ม

อายุออกดังนี้ คือ

ก. กลุ่มอายุ ตั้งแต่ 19 ปี ลงมา

ข. กลุ่มอายุ ตั้งแต่ 20 - 30 ปี

ค. กลุ่มอายุ ตั้งแต่ 31 - 40 ปี

ง. กลุ่มอายุ ตั้งแต่ 41 ปี ขึ้นไป

3. แยกตามเพศชายและเพศหญิง

นอกจากจัดเก็บภาพตามวิธีดังกล่าวแล้ว ยังจัดเก็บฟิล์มในซองเก็บฟิล์มไว้ในตู้เหล็กคุชขนาด 6 ลิ้นชัก โดยแยกเก็บเป็นปี ในแต่ละปีเรียงตามลำดับเลขทะเบียน¹¹²

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ในบรรดาสถาบันการศึกษา ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร นับเป็นสถาบันที่จัดทำเนื้องานภาพเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดอย่างกว้างขวาง

แผนกวัสดุไม้ตีพิมพ์ มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำเนื้องานภาพ ภาพทั้งหมดที่จัดเก็บส่วนใหญ่เป็นภาพที่ได้มาจากการตัดจากปฏิทิน ภาพโฆษณา และจากการบริจาค โดยเริ่มทำการเก็บอย่างจริงจังตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา จุดประสงค์แรกเริ่มของการจัดเก็บก็เพื่อเป็นอุปกรณ์การสอนของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อทำการฝึกสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ปัจจุบันมีภาพทั้งหมดประมาณ 10,000 ภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพขนาด 11" x 15" และ 17" x 13 $\frac{1}{2}$ " และไคเนิกภาพเรียบรอยแล้ว

ในการจัดหาภาพ ห้องสมุดคัดเก็บภาพจากหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และไคจากภาพที่นิสิตนักศึกษานำมามอบให้ภายหลังที่ออกฝึกสอนแล้ว ภาพทั้งหมดไม่มีการลงทะเบียนภาพ แต่ทางห้องสมุดมีการจัดทำบัตรหัวเรื่องภาพเพื่อใช้แทนการลงทะเบียนภาพ ดังตัวอย่าง

¹¹² กรมตำรวจ กองทะเบียนประวัติอาชญากร แผนกสมุดภาพคนร้าย, คู่มือปฏิบัติงานของแผนกสมุดภาพคนร้าย (กรุงเทพมหานคร : กรมตำรวจ, ม.ป.ป.) (พิมพ์คัด).

ตัวอย่าง บัตรหัวเรื่องภาพ
เครื่องมุก

เลขที่	ขนาด	ลิ้นชักที่เก็บ	ภาพ	การใช้
1	11" x 15"	ลิ้นชักที่ 4	ปอนนงแกว	
2	11" x 15"	ลิ้นชักที่ 4	ภาชนะต่าง ๆ	
3	11" x 15"	ลิ้นชักที่ 4	ภาชนะต่าง ๆ	
4	11" x 15"	ลิ้นชักที่ 4	ลายสลักฝาผนัง	
5	11" x 15"	ลิ้นชักที่ 4	กลองตีคำ	
6	11" x 15"	ลิ้นชักที่ 4	กลองตีน้ำตาล	

บัตรหัวเรื่องข้างต้นมีขนาด 5" x 8" ห่องสมุดจัดเรียงตามลำดับอักษร ใช้เป็นคู่มือแทนการลงทะเบียนภาพไปในตัว รายการต่าง ๆ ของบัตรหัวเรื่องภาพประกอบไปด้วย เลขที่ของภาพ ขนาดของภาพ ลิ้นชักที่เก็บ รายละเอียดของภาพ และรายการการใช้สำหรับเจ้าหน้าที่บันทึกสภาพการใช้ภาพนั้น ๆ ซึ่งคล้ายกับรายการหมายเหตุ

ห่องสมุดไม่ได้จัดหมู่หรือทำบัตรรายการภาพ นอกจากจัดทำบัตรรายชื่อหัวเรื่องภาพแจ้งไว้ในคู่มือรายการหนังสือ เพื่อแจ้งให้ผู้ใช้ห่องสมุดทราบว่ามีการหัวเรื่องอะไรบ้าง

ภาพทุกภาพจะนำมาบันทึกกับกระดาษแข็ง ขอบขวาตอนบนของภาพจะเขียนหัวเรื่อง โดยอาศัยหนังสือหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห่องสมุดแห่งประเทศไทย เป็นคู่มือในการให้หัวเรื่องภาพ และคิดหัวเรื่องขึ้นใจเองเป็นของห่องสมุดโดยเฉพาะ (ดูภาคผนวก ค.) ภาพทั้งหมดจัดเรียงตามลำดับอักษรในตู้เอกสารขนาด 4 ลิ้นชัก และเพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการภาพ ห่องสมุดพิมพ์รายชื่อหัวเรื่องภาพปิดบนด้านหน้าของตู้เอกสารที่เก็บภาพแต่ละลิ้นชัก

นอกจากจะจัดเก็บภาพไว้ในตู้เอกสารขนาด 4 ลิ้นชักแล้ว หองสมุดยังเก็บภาพในกระบะไม้สำหรับภาพที่มีขนาดพิเศษ และเก็บภาพโปสเตอร์ในตู้เก็บภาพขนาดใหญ่อีกด้วย

ผู้ใช้ห้องสมุดสามารถค้นหาภาพใดควยตนเองและติดต่อขอยืมภาพใดจากแผนกวัสดุไม้พิมพ์ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้¹¹³

ภาพส่วนพระองค์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ในบรรดาคณไทยที่มีผลงานเป็นที่กล่าวขาน และมีความสามารถในการเขียนภาพอย่างหาตัวจับยากนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นนักเขียนภาพที่มีชื่อเสียงมากพระองค์หนึ่ง

ผลงานด้านจิตรกรรมของพระองค์มีหลายลักษณะ ทั้งที่ปรากฏบนกระดาษ เป็นภาพร่าง ภาพลายเส้น ภาพระบายสีต่าง ๆ ภาพขาคก ภาพลายไทย ภาพบนเพดาน ฉันทน์โบสถ์ กำแพง และภาพที่ทำเป็นแม่พิมพ์ใช้พิมพ์ในหนังสือต่าง ๆ บางครั้งทรงเขียนแล้วให้ช่างเขียนคนอื่นขยายภาพระบายสี และทรงออกแบบภาพทางจิตรกรรม แล้วนำให้ช่างไปประดิษฐ์อย่างอื่นอีกหลายชนิด เช่น แบบธง เหมียญ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น¹¹⁴

ภาพฝีพระหัตถ์เท่าที่ สัจจวิคิต ถาวรสุข รวบรวมได้ ประกอบด้วย

¹¹³ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชญ์ ทัพเพียง บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร วันที่ 24 มกราคม 2520.

¹¹⁴ สัจจวิคิต ถาวรสุข, หนังสือประกวดเรื่องพระประวัติและงานศิลปะของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2511), หน้า 198 - 204.

1. ภาพพิมพ์จันทาคก ที่หอพระคันธารราษฎร์ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม คราวฉลองพระนครครบ 100 ปี

2. ภาพเงาะป่าหน้าปกหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องเงาะป่า

3. ภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระชนมายุครบ 60 ปี เมื่อ พ.ศ. 2466

4. ภาพเงาะเลี้ยงพวงมลายู ทรงเขียนถวายสมเด็จพระยาตำราจกราชา นุภาพ เมื่อ 21 มิ.ย. 2464

5. ภาพเขียนเรื่องเวสสันดรชาดก ที่ผนังโบสถ์วัดราชาธิวาส รวม 13 กัณฑ์ ทรงเขียนภาพร่างให้ นายวิโกฏิ ลอกขยายแบบขึ้น 10 เท่า และระบายสี ส่วนนครกัณฑ์ นายวิโกฏิ เขียนเอง

6. ภาพเขียน ณ เพดานพระที่นั่งภาณุมาศจำรูญ (ปัจจุบันเป็นพระที่นั่งบรมพิมาน) เป็นภาพพระอาทิตย์ชกกรดไปในเวหา มีลักษณะเป็นภาพล่อ นายวิโกฏิ ขยายแบบและระบายสี

7. ภาพที่ผนังศาลาแดงในวัดโพธิ์

8. ภาพประกอบพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6 ในหนังสือเรื่องธรรมาทรรมะสงคราม เป็นภาพลายเส้นงดงามมาก

9. ภาพลายพัชชนิดต่าง ๆ จำนวนมาก และภาพอื่น ๆ อีก¹¹⁵

ในปัจจุบัน ภาพฝีพระหัตถ์ที่ยังคงจัดเก็บไว้ที่วังคลองเตย เป็นภาพร่างต่าง ๆ เช่น แบบร่างพระเมรุ แบบร่างทางสถาปัตยกรรม แบบร่างพัดตาลปัตรชนิดต่าง ๆ ส่วนภาพฝีพระหัตถ์อื่น ๆ ทรงประทานให้กับบุคคลอื่น ๆ และบางส่วนจัดเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และอาจกระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ บาง¹¹⁶

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 205.

¹¹⁶ สัมภาษณ์ ม.จ.หญิง ดวงจิต จิตรพงศ์ วังคลองเตย วันที่ 28 กุมภาพันธ์